संघीय संसदको संयुक्त बैठकमा २०८१ साल जेठ १५ गते मंगलबार

अर्थमन्त्री वर्षमान पुन‘अनन्त’ले

प्रस्तुत गर्नु भएको

आ र्थक वर्ष २०८१/८२ को

बजेट वक्तव्य

नेपाल सरकार

अर्थ मन्त्रालय

२०८१

www.mof.gov.np

प्रतिनि ध सभाका सम्माननीय सभामुख महोदय,

राष्ट्रिय सभाका सम्माननीय अध्यक्ष महोदय,

1. नेपाल सरकारको अर्थमन्त्रीको है सयतले आ र्थक वर्ष २०८१/८२ को बजेट प्रस्तुत गर्न यस सम्मानित सदनमा उपस्थित भएको छु।सर्वप्रथमसत्रौं गणतन्त्र दिवसको अवसरमा सम्पूर्ण नेपाली दिदीबहिनी तथा दाजुभाइमा हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

2. नेपालका प्रथम शहीद लखन थापा, २००७ सालको परिवर्तन, २०४६ सालकोआन्दोलन, २०५२सालकोजनयुद्ध, २०६२/६३ को जनआन्दोलन, मधेश आन्दोलन, आदिबासी जनजाति आन्दोलन लगायतका सम्पूर्ण लोकतान्त्रिक आन्दोलनका महान शहीदहरूप्रति हार्दिक श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दछु। बेपत्ता परिवार, घाइते, अपाङ्गता भएका व्यक्ति लगायत सबै जनसमुदायप्रति उच्च सम्मान प्रकट गर्दछु।

3. केही समयदे ख श थल रहेको मुलुकको अर्थतन्त्र सरकारको निरन्तर प्रयासबाटचलायमान हुँदै गएकोछ। वगतमा शुरू गरिएकाआ र्थक सुधारका उपलब्धिलाई संस्थागतगर्दै बद लँदो वश्व अर्थव्यवस्था र नेपालको वस्तुगत आवश्यकतालाई दृष्टिगत गरीअर्थतन्त्रलाई सबल र उत्थानशील बनाउनआवश्यक ठानेको छु।सं वधानको परिकल्पनाअनुसार राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई आत्मनिर्भर, स्वतन्त्र तथा उन्नतिशील बनाउँदै समाजवाद उन्मुख समृद्ध राष्ट्र निर्माणका ला गनयाँ चरणको आ र्थक सुधारआवश्यक दे खएको छ ।

4. बजेटलाई आ र्थक तथा सामाजिक क्षेत्रमा दे खएका चुनौती सम्बोधन गर्दै आम नागरिकमा आत्म वश्वास र आशा जगाउने दस्तावेजको रूपमा प्रस्तुत गरेको छु। समृद्ध नेपाल, सुखी नेपालीको राष्ट्रिय आकांक्षा पूरा गर्न र आ र्थक सुधारका कार्यक्रमअगा ड बढाउनआगामी आ र्थक वर्षलाई आ र्थक सुधारको वर्ष घोषणा गरेको छु।

5. तेस्रो लगानी सम्मेलन उत्साहपूर्ण रूपमा सम्पन्न भएको छ। सम्मेलनमा प्रमुख राजनीतिक दलबाट लगानीमैत्री वातावरण निर्माण गर्न र निजी क्षेत्रको आत्मबल बढाउन सामुहिक प्रतिबद्धता व्यक्त भएको छ।लगानीसम्बन्धी आठ कानूनमा एकैपटक गरिएको सुधारले सरकारको लगानीमैत्री वातावरण निर्माण गर्ने प्रतिबद्धताको पुनर्पुष्टि भएको छ।

6. सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद् धको सोच सहितको सोह्रौं योजना नेपाल सरकारले स्वीकृत गरेको छ।नागरिकको जीवनमा अनुभूतयोग्य परिवर्तन हा सल गर्ने योजनाको उद्देश्य पूरा गर्न सघाउ पुग्ने गरी बजेट तर्जुमा गरेको छु।

7. बजेट तर्जुमा गर्दा नेपालको सं वधान, पन्ध्रौं योजनाको समीक्षा, सोह्रौं योजनाको सोंच,गणतन्त्रका डेढ दशकको उपलब्धिको समीक्षा,सम्मानित सदनमा पेश गरिएको वनियोजन वधेयकका सद्धान्त र प्राथ मकता तथा त्यसमा थ माननीय सदस्यहरूबाट प्राप्त सुझावएवंनेपाल सरकारकोनीति तथा कार्यक्रमलाई प्रमुख आधारबनाएको छु। संसदका वषयगतस मति, प्रदेश तथा स्थानीय तह, राजनीतिक दल, संघ-संस्था, वद्वत वर्ग, निजी क्षेत्र, वकास साझेदारएवं सञ्चार क्षेत्रलगायत आम नागरिकबाट प्राप्त सल्लाह सुझाव समेतलाईप्राथ मकतामा राखेको छु।

सम्माननीय महोदय,

८. मुलुकमा संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र घोषणा भएको आज सोह्र वर्ष पूरा भएको छ। यस अव धमाआ र्थक तथा सामाजिक क्षेत्रमाहा सल भएका मुख्य उपलब्धि प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु।

९. आ र्थक वर्ष २०६४/६५ मा रु. ८ खर्ब १५ अर्ब रहेको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन चालु आ र्थक वर्ष रु. ५७ खर्ब ५ अर्ब हुने अनुमान छ।प्रति व्यक्ति राष्ट्रिय आय अमेरिकी डलर ४ सय ९१बाट बढेर १हजार ४ सय ५६ पुगेको छ। वद्युत उत्पादन७ सय मेगावाटबाट३ हजार ६० मेगावाट पुगेको छ।यसबीच ५६.१ प्रतिशतबाट बढेर ९८ प्रतिशतजनसंख्यामा वद्युत सेवाको पहुँच पुगेको छ।

१०. २०६५ सालमा कालोपत्रे सडक ५ हजार ४ सय कलो मटररहेकोमा हाल १८ हजार २ सय ४१ कलो मटर पुगेको छ। ६१ जिल्ला सडक सञ्जालमा जो डएकोमा हाल मुलुकका सबै जिल्ला राष्ट्रिय सडक सञ्जालमा जो डएका छन्।मुलुकमासबै स्तरका गरी १ लाख५ हजार कलो मटर सडक रहेकोछ।२०६५ सालमा वा णज्य बैंकका५सय ९१ शाखा रहेकोमा हाल ५ हजार ४२ शाखा सञ्चालनमा रहेका छन्।

११. गणतन्त्र स्थापना पश्चातमुलुकमा स्रोत र साधनको वतरण समानतातर्फ उन्मुख हुँदै गएको छ। नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षण २०६०/६१ मा असमानता गणना गर्नेजिनी सूचकाङ्क ०.४१ रहेकोमा पछिल्लो सर्वेक्षणमासुधार भई ०३.० कायम भएको छ। २०६५

सालमा निरपेक्ष गरिबी ३०.८ प्रतिशत रहेकोमा हाल घटेर २०.३प्रतिशत पुगेको छ। त्यसैगरी मानव वकास सूचकाङ्क ०.५०५ बाट बढेर ०.६०२ कायम भएको छ।नेपालीको औसत आयु६०.७ वर्षबाट बढेर७१.३ वर्ष पुगेको छ। साक्षरता दर ५८ प्रतिशत बाट बढेर ७६.२प्रतिशत पुगेको छ। आधारभूत खानेपानीको पहुँच ४५ बाट बढेर ९७ प्रतिशत जनसंख्यामा पुगेकोछ।

12. सम्वत्२०६४ मा शशु मृत्युदर प्रतिहजार जी वत जन्ममा ४८ रहेकोमा हाल २१ मा झरेको छ। त्यसैगरीपाँच वर्ष मुनिको बाल मृत्युदर प्रतिहजार ६१ बाट ३३ मा र मातृ मृत्युदर प्रति लाख २८१ बाट १५१ मा झरेको छ।

13. सार्वजनिक क्षेत्रमा महिला लगायत सीमान्तकृत समुदायको सहभा गता व्यापकरूपमा बढेको छ। २०५६ सालको निर्वाचनमा तत्कालीन प्रतिनि ध सभामा महिला प्रतिनि धत्व ५.९ प्रतिशत रहेकोमा पछिल्लो निर्वाचनबाट प्रतिनि धत्व ३३.१ प्रतिशत पुगेको छ। २०५४ सालमा भएको निर्वाचनबाट स्थानीय निकायमा महिलाको उपस्थिति ११.८प्रतिशतरहेकोमा स्थानीय तहको पछिल्लोनिर्वाचनबाट ४१.२ प्रतिशतपुगेको छ। गणतन्त्र घोषणाको समयमा निजामती सेवामा महिलाको सहभा गता प्रतिशत 12 रहेकोमाहाल28 .५ प्रतिशत पुगेको छ। घरजग्गामा महिलाको स्वा मत्व २३.९ प्रतिशत पुगेको छ। लैङ् गक असमानता सूचकाङ्क ०.५३२ बाट सुधार भई ०.४५२ पुगेको छ।यस अव धमा महिला, आदिवासी जनजाति, मधेसी, द लत, अपाङ्गता भएका र पछ डएका क्षेत्रका गरी २४ हजार १ सय ५२व्यक्ति निजामती सेवामा प्रवेश गरेका छन्।

14. गणतन्त्र स्थापनापछि व भन्न क्षेत्रमा उल्लेखनीय उपलब्धि हा सल भए पनि हामीले अपेक्षा गरेको द्रुत वकासका ला ग यी मात्र पर्याप्त छैनन्।सं वधान निर्माणमा लागेको लामो समय, राजनीतिक संक्रमण, भूकम्प, को भड–१९ जस्ता आन्तरिक र बाह्य घटनाक्रमका कारण हाम्रो वकासको गति तीव्र हुन सकेन। गुणस्तरीय पूर्वाधारको कमी, दक्ष जनशक्तिको न्यूनता तथा उत्पादन, उत्पादकत्व र रोजगारीमा अपे क्षत वृद् ध हुन नसकेका कारण आ र्थक वृद् धको दर न्यून हुनपुग्यो। यसबाट गरिबी र असमानतामा अपे क्षत कमी आउन नसकी खाद्य तथा पोषण सुरक्षा समेत कमजोर रह्यो।

15. अर्थतन्त्रमा लामो समयदे ख संरचनात्मक चुनौती रहेकोमा पछिल्लो समय सार्वजनिक र निजी लगानी खुम्चिएको, सार्वजनिक वत्तमा असन्तुलन बढ्दै गएको, सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन खर्च बढ्दै गएकोर पुँजीगत खर्चगर्ने क्षमता घट्दै गएको कारण थप चुनौती सर्जना भएको छ।

16. वर्षौंदे ख उस्तै प्रकृतिका समस्या तथा चुनौती दोहोरिईरहेकाले अर्थतन्त्र र वकास व्यवस्थापनमादे खएको क्षमता अभावको दुष्चक्रतोड्दै सुधारका नयाँ कार्यक्रम मार्फत समृद् धको लक्ष्य हा सल गर्नुपर्ने दे खएको छ।

17. सूचना प्र व धमा आएको क्रान्ति, कृत्रिम बौद् धकताको बढ्दो प्रयोगर ज्ञानमा आधारित अर्थतन्त्रको वकास भइरहेको सन्दर्भमानेपालको अर्थतन्त्रले नयाँ पुस्ता अनुकूलकोआ र्थक सुधारको माग गरेको छ।युवा पुस्ताले अपेक्षा गरे अनुरुपकौशलयुक्त ज्ञान, सीपनवप्रवर्तन ,र उद्यमशीलता बढाउन आवश्यक छ।

18. सन् २०२६ मा वकासोन्मुख राष्ट्रमा स्तरोन्नति भए पश्चात लनुपर्ने रणनीति, सन् २०३० भत्र दिगो वकास लक्ष्य हा सल गर्ने अन्तर्राष्ट्रियप्रतिबद्धता र मध्यम आय भएको राष्ट्रको स्तरमा पुग्ने राष्ट्रिय लक्ष्यलाई दृष्टिगत गरी आगामी आ र्थक वर्षमा आ र्थक सुधारलाई तीव्रतादिइनेछ।

सम्माननीय महोदय,

अब म मुलुकको वद्यमान आ र्थक अवस्था र चालु आ र्थक वर्षको बजेट कार्यान्वयनको समीक्षा संक्षेपमा प्रस्तुत गर्दछु।

19. उपभोक्ता मागमा कमी आउनु, कर्जाको वस्तार न्यून हुनु, उत्पादनमूलक क्षेत्र न्यून क्षमतामा सञ्चालन हुनु र वस्तुको आयातमा कमी आउनु लगायतका कारण आ र्थक क्रयाकलापमा अपे क्षत वस्तार हुन नसकेकालेचालु आ र्थक वर्षमा आ र्थक वृद् धदर उत्पादकको मूल्यमा३.९प्रतिशत मात्रहुने प्रारम्भिक अनुमान छ। चालु आ र्थक वर्षको चैत महिनामा औसत मूल्य वृद् ध ४.६ प्रतिशतमा सी मतरहेको छ।

20. चालु आ र्थक वर्षको चैत मसान्तसम्म आयात२.८ प्रतिशतले र निर्यात ३.७ प्रतिशतले घटेको छ। शोधनान्तर स्थिति रु.३ खर्ब ६५ अर्बले बचतमा रहेको छ। वदेशी मुद्राको सञ् चति १२.५ महिनाको वस्तु र सेवा आयात धान्न पर्याप्त रहेको छ। वप्रेषणको वृद् धदर १९.८ प्रतिशतरहेको छ।

21. आ र्थक वर्ष २०८०/८१ मा कुल सरकारी खर्च रु. १५ खर्ब ३० अर्ब ३५ करोड अर्थात वनियोजनको ८७.४ प्रतिशत हुने संशो धत अनुमान छ। कुल सरकारी खर्च मध्ये चालु खर्च रु. १० खर्ब ६७ अर्ब ४९ करोड अर्थात वनियोजनको९३.५प्रतिशत, पुँजीगत खर्च रु.

२ खर्ब १५ अर्ब ३० करोड अर्थात वनियोजनको ७९.३ प्रतिशत र वत्तीय व्यवस्थातर्फ रु. २ खर्ब ४७ अर्ब ५५ करोड अर्थात वनियोजनको ८०.५प्रतिशत खर्च हुने संशो धत अनुमान छ।

२२. चालु आ र्थक वर्ष राजस्व संकलन रु. १२ खर्ब ५३ अर्ब५२ करोड संशो धत हुने अनुमान छ योलक्ष्यको तुलनामा ८८.१ प्रतिशत हो।वैदे शक अनुदान तर्फ रु. ३४ अर्ब ३४ करोड र वैदे शक ऋण रु.१ खर्ब४५ अर्ब ४४ करोड परिचालन हुने संशो धत अनुमान छ।

२३. चालु आ र्थक वर्षको ला ग खर्च व्यहोर्ने स्रोतमध्ये आन्तरिक ऋणबाट रु. २खर्ब४० अर्ब व्यहोरिने अनुमान रहेकोमावैशाख मसान्तसम्म रु.१ खर्ब ९१ अर्ब उठाइएको छ।

२४. चालु आ र्थक वर्षको मन्त्रालय र निकायगत बजेट वनियोजन र खर्चको प्रगति ववरण, मुलुकको प्रमुख आ र्थक-सामाजिक परिसूचक र तथ्याङ्क समावेश भएको आ र्थक सर्वेक्षण र सार्वजनिक संस्थानको प्रगति समेटिएको ववरण सम्मानित सदनसमक्ष पेश गरिसकेको छु।

सम्माननीय महोदय,

आगामी कार्यदिशा स्पष्ट हुने गरी बजेटका पाँच उद्देश्य, पाँच प्राथ मकता, आ र्थक सुधारका पाँच रणनीति र पाँच रूपान्तरणकारी क्षेत्रका कार्यक्रम प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु।

बजेटका पाँच उद्देश्य देहायबमोजिम रहेका छन्:

(१) उत्पादन, उत्पादकत्वर रोजगारी वृद् ध गर्नु,

(२) निजी क्षेत्रको मनोबल बढाउँदै लगानी वृद् ध गर्नु रआ र्थक क्रयाकलापमा तीव्रता ल्याउनु,

(३) मानव संसाधन वकासगर्नु,

(४) स्रोत र साधनलाई सन्तु लतर समन्यायिक ढङ्गले परिचालनगरी आ र्थक असमानता र गरिबीन्यूनीकरण गर्नु, र

(५) सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउनु।

बजेटका पाँच प्राथ मकता देहायबमोजिम तय गरेको छ:

(१) आ र्थक सुधार र निजी क्षेत्रको प्रवर्द्धन,

(२) कृ ष, ऊर्जा, सूचनाप्र व ध, पर्यटन, औद्यो गक वकास तथा पूर्वाधार निर्माण,

(३) शक्षा, स्वास्थ्य लगायत सामाजिक क्षेत्रको वकास,

(४) समावे शता र सामाजिक सुरक्षा, र

(५) सुशासनप्रवर्द्धनतथा सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सुधार।

अब म आ र्थक सुधारका पाँच रणनीति प्रस्तुत गर्दछु:

(क) संरचनागत सुधार

राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको सम्भाव्यता वश्लेषणको आधारमा आ र्थक वृद् धका प्रमुख सम्वाहक क्षेत्र पहिचान गरी उच्च दरको आ र्थक वृद् ध हा सल गर्न र एकीकृत आ र्थक कोरिडोर वकास, डजिटल अर्थतन्त्रको वस्तार र हरित अर्थतन्त्रको आधार निर्माण गर्न नयाँ चरणको आ र्थक सुधार कार्यक्रम अघि बढाइनेछ। यस सम्बन्धमा सफारिश गर्न एक उच्चस्तरीय आ र्थक सुधार सुझाव आयोग गठन गरिनेछ।

(ख) व्यावसायिक वातावरण सुधार

उद्योग र लगानी सम्बन्धी कानून परिमार्जन, नीतिगत स्थायित्व एवं लगानी सुरक्षाको प्रत्याभूति, कन्ट्री रेटिङ, द्वपक्षीय लगानी र दोहोरो करमुक्ति सम्झौता, प्रवध हस्तान्तरण वापत वदेशमा लैजान पाउने सेवा शुल्कको सीमा वृद्ध, वदेशमा प्रवध हस्तान्तरण गरी आर्जित आयलाई निश्चित सीमासम्म पुनः वदेशमा लगानी गर्न पाउने व्यवस्था र स-सानो पुँजी संकलन गरी उद्यम तथा पूर्वाधार वकासमा लगानी गर्ने कम्पनी स्थापना गर्न निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहित गरी व्यावसायिक वातावरणमा सुधार गरिनेछ।

(ग) सार्वजनिक वत्त प्रणाली सुधार

कर प्रणालीमा सुधार एवं नीतिगत स्थायित्व, वत्तीय र मौद्रिक नीतिबीचको तादात्म्यता, सार्वजनिक ऋणको दिगोपना, वत्तीय क्षेत्रको स्थायित्व र पुँजी परिचालन अभवृद्ध, मतव्ययी र प्रतिफलमुखी सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापन र उद्देश्यमूलक वत्तीय हस्तान्तरण सुनिश्चित हुने गरी सार्वजनिक वत्त प्रणालीमा सुधार गरिनेछ।

(घ) वत्तीय क्षेत्र सुधार

दोस्रो वत्तीय क्षेत्र वकास रणनीति तर्जुमा एवं कार्यान्वयन, डजिटल भुक्तानीको प्रवर्द्धन, केन्द्रीय बैंक डजिटल करेन्सी तयारी, औपचारिक क्षेत्रमा आर्थक गतिवधको वस्तार, हरित वत्त लगायतका नवीनतम् वत्तीय उपकरणको उपयोग गर्नेगरी वत्तीय क्षेत्र सुधारका कार्यक्रम अगाड बढाइनेछ।

(ङ) सार्वजनिक प्रशासनमा सुधार

सार्वजनिक प्रशासनको संरचनागत, कार्यात्मक र व्यवहारगत सुधार एवं सेवा प्रवाहमा सूचना प्रवधको अधकतम उपयोग गरी

सार्वजनिक क्षेत्रमा सुशासन प्रवर्द्धन गरिनेछ। आगामी आ र्थक वर्ष सार्वजनिक उत्तरदायित्व र स्वार्थको द्वन्दसम्बन्धी कानून तर्जुमा गरिनेछ।

बजेटका पाँच रूपान्तरणकारी क्षेत्र देहायबमोजिम रहेका छन्:

(क) कृ ष क्षेत्र रूपान्तरण,

(ख) ऊर्जा क्षेत्र वकास,

(ग) सूचना प्र व ध वकास,

(घ) पर्यटन प्रवर्द्धन, र

(ङ) उद्यमशीलता र औद्यो गक वकास ।

सम्माननीय महोदय,

२५. अब म नेपालको सं वधानको धारा ६० मा भएको व्यवस्थाअनुसार वत्तीय हस्तान्तरणसम्बन्धी ववरण प्रस्तुत गर्न अनुमति चाहन्छु।

२६. राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वत्त आयोगको सफारिशका आधारमा वत्तीय समानीकरण अनुदान प्रदेशको ला ग रु.६० अर्ब र स्थानीय तहको ला ग रु. ८८ अर्ब हस्तान्तरण गर्ने व्यवस्था मलाएको छु।

२७. सशर्त अनुदान प्रदेशको ला ग रु. २५ अर्ब ८४ करोड र स्थानीय तहको ला ग रु. २ खर्ब ८ अर्ब ८८ करोड गरी जम्मा रु. २ खर्ब ३४ अर्ब ७३ करोड हस्तान्तरणको ला ग वनियोजन गरेको छु।

२८. प्रदेश र स्थानीय तहलाई पूर्वाधारका आयोजना कार्यान्वयन गर्न समपूरक अनुदान क्रमश: रु. ६ अर्ब २० करोड र रु. ७ अर्ब वनियोजन गरेको छु। वशेष अनुदान प्रदेशको ला ग रु. ४ अर्ब ४० करोड र स्थानीय तहको ला ग रु. ८ अर्ब ५० करोड वनियोजन गरेको छु। सशर्त, समपूरक र वशेष अनुदान कार्यसम्पादनका आधारमा हस्तान्तरण गर्ने व्यवस्था मलाएको छु।

२९. प्रदेश र स्थानीय तहमा राजस्व बाँडफाँटबाट रु. १ खर्ब ५९ अर्ब हस्तान्तरण हुने अनुमान छ।

३०. राजस्व बाँडफाँट र अनुदान गरी प्रदेश र स्थानीय तहमा आगामी आ र्थक वर्ष रु. ५ खर्ब ६७ अर्ब हस्तान्तरण हुने अनुमान छ।

सम्माननीय महोदय,

अब म आगामी आ र्थक वर्षको क्षेत्रगत कार्यक्रम र वनियोजन प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु।

कृ षक्षेत्रको रूपान्तरण

३१. कृ षकोव्यावसायीकरणर आधुनिकीकरण गरीउत्पादन र उत्पादकत्व अ भवृद् ध गरिनेछ।सरकारी, निजी, सहकारी तथा वकास साझेदारबाट कृ ष क्षेत्रमा लगानी अ भवृद् ध गर्न वक्रम सम्वत् २०८१ दे ख२०९१ सम्मको अव धलाई कृ षमा लगानी दशक घोषणा गरिएको छ। भूगोल, बजार सम्भाव्यताएवं पारिस्थितिकीय व शष्टता अनुकूल संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट कृ ष उपजको वशेष क्षेत्र पहिचान गरी उत्पादन प्रवर्द्धनगरिनेछ।

३२. कृ ष उपजको उ चत मूल्य र बजार सुनिश्चित गर्न सरकार, कसान र व्यवसायी सहभागी हुने गरीकरार खेती प्रवर्द्धन गरिनेछ। कृ ष उपज संकलन, प्रशोधन र निर्यात गर्ने फर्मले स्थानीय कृषकलाई आवश्यक पर्ने मल,बीउ तथा अन्य सामग्री प्रदान गरी कृ ष उत्पादन खरिद गर्ने सुनिश्चित गरेमा उत्पादित उपजको परिमाणको आधारमा मल,बीउ, कृ ष प्रसार सेवा र कर्जामा व्याज अनुदान प्रदान गरिनेछ।

३३. सरकारी, सार्वजनिक, नदी उकास र निजी स्वा मत्वमा रहेको बाँझो ज मन स्थानीय तहमा अ भलेखीकरणगरीकृ षबाली, फलफूल,

तरकारी, घाँसेबाली, ज डबुटी, पशु-पन्छीपालन र मत्स्यपालनमा उपयोग गर्न सक्ने व्यवस्था मलाइनेछ। सामुहिक खेती प्रवर्द्धन गर्न सरकारी ज मन लजमा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मलाइनेछ।

३४. हिमाल र पहाडमा ५० रोपनी र तराईमा १० वघा भन्दा बढी ज मन एकीकरण र चक्लाबन्दी गरी व्यावसायिक रूपमा सामुहिक खेती, पशुपन्छी पालनएवं ज डबुटी खेती गर्ने व्यक्ति, फर्म तथा सहकारीलाईव्याज अनुदान, प्रा व धक सहयोग र मे शनरी आयातमा करछुटप्रदान गरिनेछ।

३५. म सनो तथा वासनादार धान, उखु, मकै, दूध, माछा, मासु, कफी, चया, अदुवा, बेसार, अकवरे खुर्सानी, प्याज, आलु लगायतका कृ ष बालीको उत्पादन प्रवर्द्धनगर्न उन्नत बीउ, सँचाइ लगायतमा अनुदान उपलब्ध गराई उत्पादित उपजको बजार सुनिश्चित गरिनेछ।चैते धान र हिँउदे मकै वस्तारका साथै रैथाने बालीको उत्पादन तथा उपभोग प्रवर्द्धनका ला ग आवश्यक रकम वनियोजन गरेको छु।

३६. एक सय वघा भन्दा ठूला चक्लामा वासनादार धान खेती गर्ने सात नमूना परियोजनालाई सहज रूपमा मल,बीउ, प्रा व धक सेवा तथा सहु लयतपूर्ण कर्जा उपलब्ध गराउने र बीमा प्र मयममा छुट दिने व्यवस्था मलाएको छु। प्रधानमन्त्री कृ ष आधुनिकीकरण परियोजनाको ला ग रु.२ अर्ब ९८ करोड वनियोजन गरेको छु।

३७. पहाडीरउच्चपहाडी क्षेत्रकादुई हजार हेक्टर जग्गामा फलफूल खेती वस्तार गरिनेछ। आगामी आ र्थक वर्ष फलफूलको कम्तीमा सात लाख गुणस्तरीय वरुवा उत्पादन गर्ने गरी चौधसरकारी फर्मको क्षमता वस्तार गरिनेछ। टिस्यु कल्चर प्र व धद्वारा वरुवा उत्पादन गर्न अत्याधुनिक प्रयोगशाला स्थापना गरिनेछ। फलफूल क्षेत्र वकासका ला ग रु.१ अर्ब ४४ करोड वनियोजन गरेको छु।

३८. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको सहकार्यमा मध्य पहाडमा राष्ट्रिय फल सुन्तला, हिमाल र उच्च पहाडमा स्याउ तथा तराई-मधेशमा आँपर केराको उत्पादन तथा निर्यात प्रवर्द्धनका लागि विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

३९. कृषको व्यवसायीकरणका लागि राजमार्ग केन्द्रित तीन सय उत्पादक संस्थालाई शुरूवाती पुँजी उपलब्ध गराउने र उत्पादित वस्तुको बजार सुनिश्चित हुने व्यवस्था मिलाएको छु। यसका लागि रु.१ अर्ब १२ करोड विनियोजन गरेको छु।कृषकलाई समयमै मलखाद आपूर्ति सुनिश्चित गर्न अनुदानको लागि रु.२७ अर्ब ९५ करोड विनियोजन गरेको छु।

४०. जैविक एवं प्राङ्गारिक मलको उत्पादन तथा उपयोगलाई प्रवर्द्धन गरिनेछ। रासायनिक विषादीको उपयोगलाई निरुत्साहित गरी जैविक विषादीको प्रवर्द्धन गरिनेछ।

४१. प्रमुख व्यापारिक शहरमा सरकारी र निजी क्षेत्रको सहकार्यमाकृषि बाली, पशुपन्छी र फलफूलको अक्सन सेन्टर स्थापना गरिनेछ। कृषि बजार क्षेत्रमा निश्चित्प्रतिशत स्थान किसानका लागि होल्डिङ यार्ड सञ्चालनगर्न उपलब्ध गराइनेछ।

४२. कृषि उपजको निर्यात प्रवर्द्धन गर्न अन्तर्राष्ट्रिय र प्रमुख आन्तरिक विमानस्थलमा शीत भण्डार स्थापना गरिनेछ। निर्यात गरिने कृषिउपजको प्रमाणीकरण र प्रयोगशाला परीक्षण शुल्कमा सहजीकरण गरिनेछ।

४३. कृषि उपजको धितोमा समेत सहज रूपमाकर्जा प्रवाह हुने व्यवस्था मिलाइनेछ। प्रतिफल प्राप्त हुन लामो अवधि लाग्ने कृषि तथा फलफूल व्यवसायमा उत्पादन पूर्वकोअवधिकोकर्जाको व्याजमा अनुदान दिने व्यवस्था मिलाएको छु।

44. प्रदेश, स्थानीय तह र निजी क्षेत्र समेतको सहकार्यमा सबै प्रदेशमा गाई-भैंसी पालन स्रोत केन्द्रको वकास गरिनेछ। स्वदेशमा नै बढी उत्पादन क्षमता भएका दुधालु पशु उत्पादन गर्न गाई र भैसीमा नश्ल सुधारका ला ग रु.३८करोड वनियोजन गरेको छु।

45. पशुपन्छीको महामारी रोग नियन्त्रणका ला ग आगामी वर्षपाँच करोड डोज खोपउत्पादन गरिनेछ।आगामी तीन वर्ष भत्र प. प.आर र क्ला सकल स्वाईन फवर रोग उन्मूलन गर्ने गरी निःशुल्क खोप अ भयान सञ्चालनगरिनेछ। खोरेत रोग नियन्त्रण गर्न सघन खोप कार्यक्रमसञ्चालन गरिनेछ। खोप उत्पादन तथा सेवा सञ्चालनका ला गरु. ४० करोड व्यवस्था गरेको छु।

46. निजी क्षेत्र र स्थानीय समुदायको सहभा गतामा म्याग्दी, मुस्ताङ,मनाङ, गोरखा रधादिङ जिल्लाको हिमाली क्षेत्रमा कस्तुरी-मृग लगायतका वन्यजन्तु पालन गर्ने व्यावसायिक फार्म स्थापना गरिनेछ।

47. उखुखेती प्रवर्द्धनका ला ग कसानलाई प्रोत्साहन गर्न रु.२ अर्ब २५ करोड वनियोजन गरेको छु।साना कसानकोबाली तथा पशुपन्छी बीमाको प्र मयममा अनुदान प्रदान गर्न रु. १ अर्ब ६५ करोडछुट्टयाएको छु।

48. कृ षअनुसन्धानमा संलग्न कृ ष अनुसन्धान परिषद् लगायतका निकायको क्षमता अ भवृद् ध गरिनेछ।आगामीआ र्थक वर्ष थप ७५ कृ ष प्र व धको वकास गरिनेछ। कृ ष अनुसन्धान तथा वकास तर्फ रु.३ अर्ब ५२ करोड वनियोजन गरेको छु।

49. औषधीय प्रयोजनको ला ग गाँजाको व्यावसायिक उत्पादन गर्नकानूनी व्यवस्था मलाइनेछ।

५०. कृ ष तथा पशुपन्छी वकास मन्त्रालयको ला ग रु. ५७ अर्ब २९ करोड वनियोजन गरेको छु।

ऊर्जा क्षेत्र वकास

५१. आगामी आ र्थक वर्ष ९ सय मेगावाट वद्युत थप गरी राष्ट्रिय प्रणालीको वद्युत क्षमता ४ हजार ५ सय मेगावाटपुर्‍याइनेछ। प्रतिव्यक्ति वद्युत खपत ४ सय ५०युनिट पुर्‍याइनेछ। आगामी आ र्थक वर्षदे ख बंगलादेशमा वद्युत निर्यात गर्ने व्यवस्था मलाइनेछ। वद्युत प्रसारण लाइन निर्माणर वतरण कार्यमा निजी क्षेत्र समेत सहभागी हुने गरी कानूनी प्रबन्ध गरिनेछ।जलाशययुक्त जल वद्युत आयोजनामा बाँध र वद्युत गृह छुट्टाछुट्टै प्रवर्द्धकबाट निर्माण गर्ने गरी निजी क्षेत्रलाई लगानी गर्न आक र्षत गरिनेछ।

५२. सुक्खायामको मागलाई पूर्ति गर्न १२ सय मेगावाट क्षमताको बुढीगण्डकी, 6सय ७० मेगावाट क्षमताको दूधकोशी र 4 सय 17 मेगावाट क्षमताको नल सङ्गाड जलाशययुक्त जल वद्युत आयोजना तथा 2 सय 80 मेगावाट क्षमताको नौमुरे बहुउद्देश्यीय जल वद्युत आयोजनाको निर्माण कार्य शुरू गरिनेछ।वैदे शक रोजगारीमा गएका व्यक्तिको लगानीमा७७५ मेगावाटको घुन्सा र७०.३ मेगावाटको सम्बुवा जल वद्युत आयोजना निर्माण कार्य अगा ड बढाइनेछ।

५३. जनताको जल वद्युत कार्यक्रम अन्तर्गत1हजार 6३ मेगावाटको मा थल्लो अरुण,1सय 6 मेगावाटको जगदुल्ला, १ सय मेगावाटको तामाकोशी पाँचौं, ४२ मेगावाटको मोदी ए र 2 सय 10 मेगावाटको चैनपुर–सेती जल वद्युत आयोजनाको निर्माण कार्य शुरू गरिनेछ।

54. सुनकोशी–तेस्रो जल वद्युत आयोजनाको वस्तृत अध्ययन गरी निर्माण प्र क्रया अगा डबढाइनेछ। १० हजार ८ सय मेगावाटकोकर्णाली– चसापानीजल वद्युत आयोजनाको वस्तृत इन्जिनियरिङ्ग डजाइनको कार्य शुरू गरिनेछ।

55. सन् 2045 भत्र खूद शून्य कार्बन उत्सर्जनको लक्ष्य हा सल गर्न जीवाश्म ऊर्जालाई स्वच्छ एवं नवीकरणीय ऊर्जाले क्रमश: वस्थापन गरिनेछ। ऊर्जा उत्पादनलाई व वधीकरण गर्न निजी क्षेत्रबाट १ सय मेगावाट सौर्य वद्युत जडान गर्ने व्यवस्था मलाइनेछ।हरित हाइड्रोजन प्रवर्द्धन गर्न अनुसन्धान र वकासका ला ग आवश्यक बजेट व्यवस्था गरेको छु।

56. हेटौडा–ढल्केबर–इनरुवार खम्ती-बाह्नबिसे-लप्सिफेदी 4 सय के.भी.प्रसारण लाइनको निर्माण कार्य सम्पन्न गरिनेछ। कर्णाली कोरिडोर ४ सयके.भी. प्रसारण लाइनको निर्माणको कार्यलाई तीव्रता दिइनेछ। हेटौंडा- रातमाटे- लप्सिफेदी-दमौली-न्यू बुटवल,न्यू बुटवल–लमही, लमही-दोदोधारा र भेरी कोरिडोर ४ सय के.भी. प्रशारण लाइनको निर्माण कार्य शुरू गरिनेछ। सेती कोरिडोर, अरुण कोरिडोर, दूधकोशी कोरिडोर ४ सय के.भी.र बुढीगण्डकी कोरिडोर प्रसारण लाइनको निर्माण प्र क्रया अगा ड बढाइनेछ।

57. न्यू बुटवल-गोरखपुर4 सय के.भी. अन्तरदेशीय प्रसारण लाइनको निर्माण कार्यसम्पन्न गरिनेछ। इनरुवा–पूर्णीयारदोदोधारा–बरेली 4 सय के.भी. तथारसुवागढी-केरुङ २ सय २० के.भी.अन्तरदेशीय प्रसारण लाइनको निर्माण प्र क्रया अगा ड बढाइनेछ।प्रसारणलाइनको राइट अफ वे का ला ग आवश्यक जग्गाको छुट्टै कत्ता कायम गरीजग्गाधनीलाई वद्युत आयोजनाबाट प्रभा वत नागरिक सरह शेयरमा सहभागी गराइनेछ।

58. ऊर्जा क्षेत्र वकासका ला गरु. ५० अर्ब ७४ करोड वनियोजन गरेको छु।

सूचना प्र व ध वकास

59. नेपाललाई सूचना प्र व ध हवकोरूपमा वकास गरिनेछ। सूचना प्र व ध क्षेत्रमा १० वर्षमा रु. ३० खर्बको निर्यात गर्ने र५ लाख प्रत्यक्ष तथा १० लाख अप्रत्यक्ष रोजगारी सर्जना गर्ने लक्ष्यसहित आगामी आ र्थक वर्षलाई सूचना प्र व ध दशकको प्रस्थान वर्षको रूपमा अगा ड बढाइनेछ। सूचना प्र व धलाई अर्थतन्त्रको सम्वाहक क्षेत्रको रूपमा स्था पत गरिनेछ।सूचना प्र व धका नवीनतम् प्र व ध अवलम्बन गर्न कानूनी आधार तयार गरिनेछ।कृत्रिम बौद् धकताको वकास,प्रवर्द्धन र नियमनको व्यवस्था गरिनेछ।

60. सूचना प्र व ध क्षेत्रमा नीतिगत स्थायित्व सहित उच्च गतिको भरपर्दो र कफायती इन्टरनेटसेवा, डाटा सुरक्षा र बौद् धक सम्प त्त संरक्षण प्रदान गरिनेछ। डजिटलनेपालफ्रेमवर्क परिमार्जन गरी सोको कार्यान्वयन र अनुगमन गर्नसंस्थागत व्यवस्थागरिनेछ।यस आयोजनाको ला ग रु. ५९ करोड वनियोजन गरेको छु।

61. काठमाडौं उपत्यका र बुटवलमा उपलब्ध सरकारी तथा निजी भवन समेत उपयोग गरी उच्च गतिको इन्टरनेट, वद्युत, सुरक्षा लगायतका पूर्वाधार सहित सूचना प्र व ध पार्क सञ्चालनको काम अगा ड बढाइनेछ। यस्तो पार्कमा तीन वर्षका ला ग वर्क स्टेसन सञ्चालन गर्न निःशुल्क स्थान उपलव्ध गराइनेछ।

62. सार्वजनिक–निजी साझेदारीमाअत्याधुनिक सूचना प्र व ध हवसञ्चालनका ला गकाठमाडौंको डल्लीबजारस्थित चारखालमा बहुतले संरचना निर्माण गरिनेछ। ल लतपुरकोखुमलटारमा ज्ञान पार्क स्थापना गर्नरु. १७ करोड वनियोजन गरेको छु।

६३. स्वदेशमा उत्पादित सफ्टवेयरलाई प्राथ मकता दिई सार्वजनिक निकायले उपयोग गर्ने व्यवस्था मलाइनेछ।सरकारी डाटा सेन्टरको स्तरोन्नति गरिनेछ। निजी क्षेत्रबाट सञ्चालन हुने डाटा सेन्टरको ला ग मापदण्ड तयार गरिनेछ। वद्युतीय तथ्याङ्कको भण्डारण, सुरक्षा र उपयोगलाई व्यवस्थित र भरपर्दो बनाइनेछ। सूचना प्र व ध वषयमा स्नातक र स्नातकोत्तर तहमा अध्ययन गरिरहेका युवालाई सूचना प्र व ध सम्बद्ध उद्योगमा इन्टर्न गर्ने व्यवस्था मलाइनेछ।

६४. सबै वडा केन्द्र,सामुदायिक वद्यालय र स्वास्थ्य संस्थामा ब्रोडब्याण्ड इन्टरनेट सेवा पुर्याइनेछ। डजिटल डभाइड कम गर्न पछ डएको वर्ग, क्षेत्र, महिला र समुदायको सूचना प्र व धमा पहुँच वस्तार गरिनेछ।

पर्यटन प्रवर्द्धन

६५. आगामी आ र्थक वर्षसोह्र लाख पर्यटक भत्र्याउने गरी पर्यटन प्रवर्द्धनका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।नयाँ गन्तव्यको पहिचान तथा मौजुदा गन्तव्यको वकास र प्रवर्द्धनका ला ग पर्यटकीय गन्तव्यको प्रोफाइल तयार गरिनेछ।पर्यटकलाई एकद्बार प्रणालीमार्फत सेवा प्रवाह गर्ने व्यवस्था मलाइनेछ। पर्वतारोहण अनुमति प्रणालीलाई स्वचा लत प्र व धमा आधारित बनाइनेछ।

६६. छिमेकी मुलुक भारत र चीन तथा अन्य मुलुकका प्रमुख शहरमा पर्यटक ल क्षत रोड सो, मेला, महोत्सवजस्ता पर्यटन प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।सीमावर्ती जिल्लामा छिमेकी मुलुकका पर्यटक ल क्षत पर्यटकीय स्थल, बजार, स्वास्थ्यसु वधा वस्तारगरी सीमावर्ती पर्यटन प्रवर्द्धन गरिनेछ।

67. निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा नेपाल भारत सीमा नाकाबाट पशुपतिनाथ, स्वर्गद्बारीरमुक्तिनाथ दर्शन यातायात सेवा सञ्चालन गरी तीर्थयात्रीलाई सहज रूपमा प्रमुख धा र्मक स्थल दर्शन गर्ने व्यवस्था मलाइनेछ।

68. भौगो लक रूपमा निकट रहेका तराई, पहाड र हिमाली क्षेत्रका पर्यटकीय स्थलमा परिपथ वकास गर्दैल गनेछ। बुद्ध परिपथ, शवपरिपथ, रामायण परिपथ, कराँत सांस्कृतिक परिपथको मार्ग निर्धारण गरी पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न बजेट व्यवस्था गरेको छु।

69. सातै प्रदेश समेटिने गरी चुरे, पहाडी र हिमाली क्षेत्रका प्रमुख गन्तव्यस्थलमापर्यापर्यटन प्रवर्द्धनका ला ग टाकुरा पर्यटकीय गन्तव्य तथा मनोरञ्जन पूर्वाधारसहितका इको हिल स्टेशननिर्माण गरिनेछ। मध्यपहाडी पुष्पलाललोकमार्ग क्षेत्रका प्रमुख पर्यटकीय क्षेत्रमा होटल स्थापना गर्न सरकारी जग्गा लजमा उपलब्ध गराइनेछ। प्रदेश र स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा यस्ता स्थानमा पहुँच मार्ग, वद्युत सेवा, खानेपानी सेवा पुर्याउने व्यवस्था मलाइनेछ।

70. पदमार्गमा आधारित पर्यटकीय कार्यक्रम सञ्चालन गर्न ग्रेट हिमालयन ट्रेल, मुन्धुम ट्रेल, गुरिल्ला ट्रेल लगायतका पर्यटकीय पूर्वाधारको वकास गरिनेछ। पुराना प्रचलनमा रहेका पदमार्गको संरक्षण र सम्वर्द्धन गरिनेछ। सम्भा वत जो खमयुक्त क्षेत्रमा पर्यटकीय उद्धार केन्द्र स्थापना गरिनेछ। पर्यटन पूर्वाधार वकासका ला ग रु. ५ अर्ब ४६ करोड वनियोजन गरेको छु।

71. नेपालमा वैवाहिक समारोह आयोजना गर्न आउने पर्यटकलाई सहजीकरण गरी सांस्कृतिक तथा पर्यटकीय गन्तव्यलाई ववाह गन्तव्यकोरूपमा वकास गरिनेछ। राम जानकीको ववाहस्थल

जनकपुरलाई वे डङ हव र गौतम बुद्ध जन्मस्थल लुम्बिनीलाई ब र्थङ हवको रूपमाप्रवर्द्धन गरिनेछ।

72. नेपालको हिमाली सभ्यता, जीवनशैली, स्रोत तथा सम्भावनाको पहिचान, अध्ययन–अनुसन्धान एवं पर्यटकका ला ग सोकेस गर्न उपयोग हुनेगरी हिमालयन रिसोर्स सेन्टरको स्थापना गरिनेछ।उपल्लो मुस्ताङ लगायतका सांस्कृतिक महत्त्वका स्थानमामौ लक संरचना नबिग्रने गरी संरचना निर्माण गर्नपाइनेव्यवस्था मलाइनेछ।

73. प्रत्येक वर्ष मे २९ लाई सगरमाथा अन्तराष्ट्रिय वशेष दिवसका रूपमा मनाइनेछ। हिमाली पर्यटन प्रवर्द्धनमा व शष्ट योगदान पुऱ्याउने स्वदेशी तथा वदेशी व्यक्ति, संघ संस्थालाई सम्मान गरिनेछ।

74. त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय वमानस्थलको दोस्रो ट र्मनल भवन निर्माण कार्य शुरू गरिनेछ।निजगढ अन्तर्राष्ट्रिय वमानस्थल सार्वजनिक-निजी साझेदारीमा निर्माण गर्न आगामी आ र्थक वर्ष भत्र लगानीको ढाँचा र पूर्व तयारी कार्य सम्पन्न गरिनेछ।

75. भरतपुर वमानस्थल वस्तारको कार्य आगामी वर्ष सम्पन्न गरिनेछ।यसका ला ग रु. ३६ करोड वनियोजन गरेको छु।सुर्खेत वमानस्थलको स्तरोन्नति गरिनेछ। रोल्पाको बडाचौर,दाङको टरिगाउँ, जुम्ला, वराटनगर, धनगढी र नेपालगञ्ज वमानस्थलको स्तरोन्नति गरिनेछ।नागरिक उड्डयन पूर्वाधार तर्फ रु. ३ अर्ब ७७ करोड वनियोजन गरेको छु।

76. सञ्चालनमा नरहेकाबलेवा,लामीडाँडा, मनाङ,रुम्जाटार,बैतडी लगायतकाआन्तरिक वमानस्थललाई निजी क्षेत्रको सहकार्यमा

प्याराग्लाइ डङ्ग, प्यारासुट, स्काई डाइ भङ, अल्ट्रालाइट जस्तामनोरञ्जनात्मक साह सक पर्यटनको ला ग उपयोग गरिनेछ।

७७. पर्यटन क्षेत्र तर्फ रु. ११ अर्ब ९१ करोड वनियोजन गरेको छु।

उद्यमशीलता र औद्यो गक वकास

७८. आन्तरिक उत्पादन बढाई आयात प्रतिस्थापन र निर्यात वृद् ध गर्न तथा उत्पादनलाई रोजगारीसँग आवद्ध गराउन उत्पादन र रोजगारीका ला ग साझेदारी कार्यक्रमसञ्चालनगरिनेछ। संघ, प्रदेश र स्थानीय तह, निजी क्षेत्र, सहकारी तथा समुदायको साझेदारीमासञ्चालन हुने यस कार्यक्रम मार्फतकृ षको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन, कृ षमा आधारित उद्योगको वकास र वस्तार गर्न, ग्रामीण पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न तथा सूचना आधारित प्र व धमा– उद्यम स्थापना र सञ्चालन गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ। यस कार्यक्रमका ला ग रु. ७ अर्ब वनियोजन गरेको छु।

७९. प्रधानमन्त्री नेपाली उत्पादन तथा उपभोग अ भवृद् ध कार्यक्रममार्फत स्वदेशी उत्पादन प्रोत्साहन गरिनेछ। मेक इन नेपाल र मेड इन नेपाल अ भयानमा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गरिनेछ।उत्पादनमूलक उद्योग र पर्यटन उद्योगस्थलसम्म पहुँच मार्ग, प्रसारण लाइन, निय मत वद्युत सेवा र इन्टरनेट सेवा लगायतका पूर्वाधार पुर्याउँन सरकारबाट साझेदारी गरिनेछ।

८०. जनस्तरसम्म सार्वजनिक सेवा प्रवाह गर्न महत्त्वपूर्ण जिम्मेवारीमा रहेका स्थानीय तहलाई उत्पादन तथा रोजगारी केन्द्रका रूपमा वकास गरिनेछ।स्थानीय पूर्वाधार वकास, सार्वजनिक निजी साझेदारीमा बृहतस्तरका कृ ष फर्म सञ्चालन, एक गाऊँ एक उत्पादन, पर्यटन लगायतका कार्यक्रमबाट स्थानीयस्तरमा आय आर्जन वृद् ध गर्ने कार्यलाई तीव्रता दिइनेछ।

८१. निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा प्रदेशलाई व शष्टिकृत आ र्थक केन्द्रको रूपमा वकास गरिनेछ।यसअनुसारकोशीलाई उद्योग, मधेशलाई
कृषि , बागमतीलाईसूचनाप्रविधि , गण्डकीलाईपर्यटन , लुम ्बिनीलाई साना तथा मझौला उद्यम, कर्णाली लाई जडिबु टीर सुदू रपश्चिमलाई धा र्मक पर्यटन आ र्थक हव बनाइनेछ ।

८२. आ र्थक वृद् धका सम्भावनाका क्षेत्रलाई समेटी एकीकृत वकासको अवधारणा अनुरूपनमूना वकास अ भयानसञ्चालन गर्न भरतपुर-बुटवल-पोखरा-(मुग्लिङ्ग)भरतपुरलाई तीनवटा कोणमा राखीगण्डकीआ र्थक त्रिभुज परियोजना प्रस्ताव गरेको छु। यस परियोजना अन्तर्गत निजी क्षेत्रसँगको साझेदारीमा औद्यो गक इको सस्टम निर्माण गरी औद्यो गक पुनरुत्थान र गुणस्तरीय रोजगारी सर्जना गरिनेछ।

८३. गण्डकी त्रिभुजमा पर्ने निर्माणाधीन नारायणघाट-बुटवल रमुग्लिङ्ग-पोखरासडकखण्डको वस्तारकार्य आगामी आ र्थक वर्ष सम्पन्न गरिनेछ। बुटवल-पोखरा सडकखण्डलाई डे डकेटेड दुई लेनमा स्तरोन्नति गरिनेछ। त्रिभुजका तीन वटै कोरिडरमा औद्यो गक वकासका ला ग आवश्यक यातायात सञ्जाल निर्माण गरिनेछ।

८४. त्रिभुज परियोजना अन्तर्गत नारायणघाट-बुटवल खण्डलाई निर्माण सामग्री तथा हेभी उद्योगको केन्द्र, मुग्लिङ्ग-पोखरा खण्डलाई कृ ष तथा खाद्य प्रशोधन उद्योगको केन्द्र र पोखरा-बुटवल खण्डलाई वद्युतीय उपकरण, जुत्ता, लत्ताकपडा, कार्पेट लगायत घरायसी प्रयोगका वस्तु तथा सेवा सम्वद्ध उद्योगको केन्द्रको रूपमा वकास गरिनेछ।

८५. परियोजना कार्यान्वयनका ला ग भरतपुरकोणमापर्यापर्यटन सेवा,जलयात्रा र व शष्टीकृत स्वास्थ्य सेवा, पोखरा कोणमा साह सक मनो वनोद, पर्यापर्यटन सेवा तथा अनुसन्धानमूलक उच्च शक्षा र बुटवल-भैरहवा कोणमा धा र्मक पर्यटन,डाटा सेन्टर तथा सूचना प्र व धसम्बन्धी संस्था वकासका ला ग निजी क्षेत्रको सहकार्यमा आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ।यस परियोजनालाई सार्वजनिक निजी साझेदारीको नमूना परियोजनाको रूपमा वकास गरी कार्यान्वयन गर्न रु. २ अर्ब वनियोजन गरेको छु।

८६. निजगढदे ख ढल्केबरसम्मको पूर्व-पश्चिम राजमार्ग आसपासको क्षेत्रलाई नेपाली गलैंचा कोरिडोरको रूपमा वकास गरिनेछ।सार्वजनिक निकायले नेपालमा बनेको गलैंचा खरिद गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिनेछ।

८७. प्रदेश तथा स्थानीयतहको सहकार्यमा सल्यान–रुकुमको शारदा नदी आसपासको क्षेत्रलाई कृ ष कोरिडोर, जुम्लाको हिमा नदी र तीला नदी आसपासकोक्षेत्रलाई मार्सी धान कोरिडोर, बाराको कोल्बीदे ख समरौनगढ सडक आसपास क्षेत्रलाई माछा कोरिडोरकोरूपमा वकास गरिनेछ।

८८. कञ्चनपुरको दैजी,बाँकेको नौवस्ता र रुपन्देहीको मोतिपुर औद्यो गक क्षेत्रको निर्माण कार्य शुरू गरिनेछ। औद्यो गक क्षेत्र र वशेष आ र्थक क्षेत्र सञ्चालन र व्यवस्थापनमा निजी क्षेत्रसँग साझेदारी गरिनेछ। मकवानपुरको मयुरधाप र चतवनको शक्तिखोर लगायतका औद्यो गक क्षेत्र सार्वजनिक–निजी साझेदारीमा निर्माण तथा सञ्चालन गरिनेछ।

८९. उद्यममा युवा सहभा गता बढाउन स्टार्ट अप र नवप्रवर्तनका ला ग इको सस्टम वकास गरी उद्यमशील वातावरण सर्जना

गरिनेछ। स्टार्ट अप उद्यमीलाई सहजीकरण र नियमन गर्न स्टार्ट अप बोर्ड गठन गरिनेछ।स्टार्ट अप उद्यमीको वत्तीय आवश्यकता सम्बोधन गर्न रु.१ अर्बको नेपाल स्टार्टअप कोष खडा गरेको छु।

९०. युवाको उद्यमशील सोचलाईव्यवसायमा रूपान्तरण गर्न प्रत्येक प्रदेशमा बिजिनेस इन्क्युवेसन सेण्टर सञ्चालन गरिनेछ। बैंक तथा वत्तीय संस्थाबाट प्रवाह हुने कर्जालाई नवप्रवर्तनमा प्रवाह गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ। व भन्नसम्झौतित कोषको रकम प्राइभेट इक्विटी फण्ड र भेञ्चर क्या पटल फण्डका धतोपत्र एकाइमा लगानी गर्ने व्यवस्था मलाइनेछ।

९१. महिला उद्यमीद्बारा उत्पादित वस्तु तथा सेवाको प्रवर्द्धनका ला ग सार्वजनिक– निजीसाझेदारीमा काठमाडौंको चोभारमा अन्तर्राष्ट्रियस्तरको प्रदर्शनीस्थलनिर्माणगरिनेछ। महिला उद्यमीद्वारा उत्पादित वस्तु र सेवाको ब्रान्डिङ गर्न ट्रेडपोर्टलमाप्र वष्टिगर्ने व्यवस्था मलाइनेछ।महिला उद्यमीद्बारा उत्पादित वस्तुबिक्री गर्न कोसेलीघरकोस्थापनारसञ्चालनगरिनेछ।

९२. बजारको मागअनुसार उत्पादक क्षेत्रको संलग्नतामा कार्यस्थलमा आधारित अप्रेन्टिशीप कार्यक्रम सञ्चालन गरी सीप र रोजगारीलाई आवद्ध गरिनेछ।

९३. उद्योग र लगानीसँग सम्बन्धित कानूनमा परिमार्जन गरिनेछ। औद्यो गक व्यवसाय ऐन, वस्तुको प्रत्यक्ष बिक्री (व्यवस्थापन तथा निय मत गर्ने) ऐन,दामासाही ऐन,श्रम ऐन, औद्यो गक क्षेत्र सञ्चालन तथा व्यवस्थापन नियमावली र हेजिङ्ग नियमावलीमा समयानुकूल परिमार्जन गरिनेछ। डेरिभेटिभसम्बन्धी कानून तर्जुमा गरिनेछ। वन ऐन र जग्गाप्राप्ति ऐनलाई समयानुकूल बनाई लगानी सहजीकरण गरिनेछ। कम्पनी ऐनमा संशोधन गरी दर्ता,

नियमन र खारेजी प्र क्रया लगायतका कार्यलाई सरलीकृत गरिनेछ।बौद् धक सम्प त्त र उधारो कारोबारसम्बन्धी कानून तर्जुमा गरिनेछ।

94. घरेलु मदिराको उत्पादन,ब्राण्डिङ, बजारीकरण तथा बिक्री गर्न कानूनी व्यवस्था मलाइनेछ।

95. औद्यो गक वकास र उद्यमशीलता प्रवर्द्धनका ला ग रु.६ अर्ब ५५ करोड वनियोजन गरेको छु।

सम्माननीय महोदय,

भूकम्पपछिको पुनर्निर्माण

96. जाजरकोट र रुकुम पश्चिम लगायतका जिल्लामाभूकम्पबाट क्षतिग्रस्त निजी घरको सर्वेक्षण सम्पन्न गरी पुनर्निर्माणलाई तीव्रता दिइनेछ। सामुदायिक वद्यालय भवन, स्वास्थ्य संस्था, सरकारी तथा सार्वजनिक भवन लगायतकापूर्वाधारको शीघ्र पुनर्निर्माण गरिनेछ। भूकम्पपछिको पुनर्निर्माणका ला ग रु.२१ अर्ब ६० करोड वनियोजन गरेको छु।

ग्रामीण वकास

97. हुलाकी राजमार्ग, मध्यपहाडीपुष्पलाल लोकमार्गरमदन भण्डारी राजमार्ग तथा उत्तर-द क्षण कोरिडोरक्षेत्रमा प्रदेश,स्थानीय तह, निजी क्षेत्र रसमुदायको लागत साझेदारीमा स्थानीय सम्भावनामा आधारित आ र्थक–सामाजिक गति व ध प्रवर्द्धन गर्नग्रामीण वकास अ भयानसञ्चालन गरिनेछ। स्थानीयउत्पादनको वकास गर्न स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित साना तथा मझौला उद्यम व्यवसाय सञ्चालन, रैथाने कृ ष बाली वकास, कृ ष प्रदर्शन, साप्ताहिक मेला र हाट बजार सञ्चालन गरिनेछ।

98. स्थानीय सीप, कला, साहित्य, संस्कृतिको सम्वर्द्धन र प्रवर्द्धन गर्न वडास्तरमा मौ लक कार्यक्रमसञ्चालन गरिनेछ।स्थानीय तहसँगको समन्वय र सहकार्यमा मौ लकता झल्किने गरी स्थानीय तहको केन्द्रमाएक पा लका एक डाउनटाउन वकास गरिनेछ।

99. पक्की सडक सञ्जालबाट नजो डएका स्थानीय तहको केन्द्रलाई प्रदेश केन्द्र वा राष्ट्रिय राजमार्गसँग जोड्ने गरी प्रादे शक तथा स्थानीय सडक सुधार कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। यस कार्यक्रमका ला ग रु. ७ अर्ब ८ करोड वनियोजन गरेको छ।स्थानीय तहको प्रशासकीय भवन पूर्वाधार कार्यक्रमको ला ग रु.१ अर्ब १७ करोड वनियोजन गरिएको छ।

100. मधेश र कर्णाली प्रदेशको पूर्वाधार वकासका ला ग रु. १ अर्ब ५० करोड छुट्टयाएको छ। ग्रामीणस्तरमा वैकल्पिक सहायक राजमार्ग निर्माणका ल ग रु. ८ अर्ब ८ करोड वनियोजन गरेको छ।

101. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको लागत साझेदारीमा आधा घण्टा हिँडाइको दूरी भत्र तरितराउको सु वधा पुर्‍याउन झोलुङ्गे पुल निर्माणका ला ग रु.३ अर्ब ४० करोड वनियोजन गरेको छ।स्थानीय सडक पुल निर्माणका ला ग रु. ४ अर्ब २७ करोड वनियोजन गरेको छ।

102. तराई–मधेशका सीमान्तकृत तथा पछ डएको क्षेत्रको आ र्थक–सामाजिक वकास र सशक्तीकरणका ला ग तराई–मधेश समृद् ध कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न रु.१ अर्बछुट्याएको छ।नवप्रवर्तनमा आधारित स्थानीय आ र्थक वकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्न रु. ३५ करोड वनियोजन गरेको छ।

103. हिमाल समृद् ध कार्यक्रम अन्तर्गत हिमाली क्षेत्रमा भेडा, च्याङ्ग्रा, चौरीलगायतका पशुपालन र स्याठ, ओखर र ज डबुटीका फार्म

सञ्चालनगरिनेछ। कर्णाली प्रदेशमा कृ ष र वन पैदावारमा आधारित समृद्ध कर्णाली उद्यमशीलता कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

104. वदेशको आम्दानी स्वदेशमा लगानी अन्तर्गत गैरआवासीय नेपालीको पुँजी,प्र व ध र सीपलाई मातृभू मसँग जोड्न जन्मस्थलमा गैरआवासीय नेपालीअ भयान सञ्चालन गरिनेछ।गैरआवासीय नेपालीद्बारा स्था पत एनआरएन डेभेलपमेन्ट फण्डको उपयोगरलगानीका थप अवसर प्रवर्द्धन गर्न सहजीकरणगरिनेछ।गैरआवासीय नेपालीका सन्ततिलाई नेपालको भूगोल, कला र संस्कृतिसँग परि चत हुन पुख्र्यौली थलोमा भ्रमण गर्नआह्वान गर्दछु।

जलस्रोत तथा सँचाइ

105. रानी जमरा कुलरिया सँचाइ आयोजना अन्तर्गत प्रथम चरणको 14 हजार 3 सय हेक्टरमाशाखा नहरसञ्चालन गरी सँचाइ सु वधा उपलब्ध गराइनेछ। लम्की मूल नहर अन्तर्गत शाखा नहर निर्माणशुरू गरिनेछ।यसआयोजनाको ला ग रु. २ अर्ब ८७ करोड वनियोजन गरेको छु।

106. सक्टा सँचाइ आयोजनाबाट सँचाइसु वधा वस्तार गर्न डुडुवा र नरैनापुर लगायत शाखा नहरको निर्माण कार्य अगा ड बढाइनेछ। यस आयोजनाको ला ग रु.१ अर्ब ६० करोड वनियोजन गरेको छु।

107. बबई सँचाइ आयोजनाको पूर्वी तथा पश्चिमी मूल नहरबाट शाखा-प्रशाखा वस्तार गरी थप एक हजार हेक्टर ज मनमा सँचाइसु वधा वस्तार गर्न रु.१ अर्ब ७९ करोड वनियोजन गरेको छु। भेरी–बबई डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको हेडवर्क्स र वद्युत गृहको निर्माण गर्नरु.२ अर्ब वनियोजन गरेको छु।

१०८. महाकाली सँचाइ आयोजना तेस्रो चरणको मूल नहर र त्रिभुवन बस्ती लगायत शाखा नहर वस्तारको कार्य अगा ड बढाइनेछ। ब्रम्हदेव क्षेत्रको शाखाबाट 1 हजार 5 सय हेक्टर ज मनमा सँचाइ सेवा थप गरिनेछ। यस आयोजनाको ला ग रु. २ अर्ब वनियोजन गरेको छ।

१०९. मध्य तराईका पाँच जिल्लाको १ लाख २२ हजार हेक्टर ज मनमा भरपर्दो सँचाइ सु वधा पुर्‍याउन सुनकोशी–मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको हेडवर्क्स, पावरहाउस लगायतका संरचना निर्माण गरिनेछ। यसका ला ग रु. ३ अर्ब १२ करोड वनियोजन गरेको छ। बागमती सँचाइ आयोजनाको सँचाइ प्रणाली पुनर्स्थापना गरी 45 हजार 6 सय हेक्टरकृ षयोग्य भू ममाभरपर्दो सँचाइ सु वधा उपलब्ध गराउन रु. ६८ करोड वनियोजन गरेको छ।

११०. कर्णाली प्रदेशका 10 वटै जिल्लामासञ्चालन हुने गरी एकीकृत कर्णाली सँचाइ वकास आयोजनाका ला ग रु. ८२ करोड वनियोजन गरेको छ।

१११. तराई–मधेस भू मगत जल सँचाइ कार्यक्रम मार्फत कृ षयोग्य पकेट क्षेत्रमा क्लष्टरमा आधारित स्यालो तथा डप ट्युवेलबाट सँचाइ सु वधा वस्तार गर्न थप ४ सय 50 डप बोरिङ्ग जडान गरी करिब १५ हजार हेक्टर ज मनमा सँचाइ सु वधा वस्तार गर्न रु. ३ अर्ब ४५ करोड वनियोजन गरेको छ।

११२. सर्लाही तथा रौतहट जिल्लाको 22 हजार ४ सय हेक्टरका ला ग नवीनतम यान्त्रिक सँचाइआयोजनाको निर्माण कार्य शुरू गरिनेछ।यसका ला ग रु. ४१ करोड वनियोजन गरेको छ।नदी कनारका कृ षयोग्य टारमा सँचाइ सु वधा वस्तार गर्न एकीकृत

नदी वे सन सँचाइ तथा जलस्रोत व्यवस्थापनमा रु. २ अर्ब २२ करोड वनियोजन गरेको छु।

113. नौमुरे बहुउद्देश्यीय आयोजना, का लगण्डकी-तिनाउ, सुनकोशी-कमला, तमोर- चस्याङ लगायतका बहुउद्देश्यीय अन्तर जलाधार जलपथान्तरण आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन गरी क्रमश: कार्यान्वयनमा ल गनेछ।

114. बागमतीको सहायक नदी नागमतीमा बाँध निर्माण गरी वर्षाको पानी सञ्चय गर्न जलस्रोत संरक्षण आयोजना अगा ड बढाइनेछ।जलस्रोतको संरक्षण रदिगो तथा बहुआया मक उपयोग गर्न तालतलैया, पोखरी संरक्षण, जलाशययुक्त आयोजना निर्माण तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

115. कृ षउत्पादन वृद् ध गर्न आगामी आ र्थक वर्ष कुल 15 हजार 5 सय 71 हेक्टर ज मनमा थप सँचाइ सेवा वस्तार गरिनेछ।

116. जलस्रोत तथा सँचाइतर्फ रु.३६ अर्ब ८१ करोड वनियोजन गरेको छु।

सञ्चार क्षेत्र

117. नागरिकको सुसू चत हुने हक सुनिश्चित गर्दै पूर्ण प्रेस स्वतन्त्रताको प्रत्याभूति गरिनेछ।आमसञ्चार क्षेत्रलाई निष्पक्ष, समावेशी, व्यावसायिक र प्रतिस्पर्धी बनाउँदै सार्वजनिक महत्त्वको समाचार समयमै सत्य, तथ्य र निष्पक्ष रूपमा सम्प्रेषण गर्ने व्यवस्था मलाइनेछ।
लुम्बिनीप्रदेशमाकृष्णसेनइच्छुकसञ्चारग्रामस्थापनागरिनेछ।

118. सञ्चारकर्मीको क्षमता अ भवृद् धका ला ग तालीमको अवसर उपलब्ध गराइनेछ। सामाजिक सञ्जाल तथा डिजिटल प्लेटफर्मको

प्रयोगलाई मर्यादित र व्यवस्थित बनाइनेछ। डजिटल प्लेटफर्म मार्फत गरिने वज्ञापन नियमन गरिनेछ। वज्ञापन क्षेत्रलाई एकद्वार प्रणालीमार्फत व्यवस्थित गरिनेछ।सञ्चार माध्यमलाई उपलब्ध गराइनेलोककल्याणकारी वज्ञापनलाई निरन्तरता दिएको छु।

119. हुलाक सेवालाई पुनर्संरचना गरी वद्युतीय व्यापारको हवको रूपमा वकास गरिनेछ। काभ्रेपलाञ्चोकको बनेपामा चल चत्र छायाङ्कन स्टु डयो निर्माण कार्य शुरू गरिनेछ।दोलखा चल चत्र नगरीलाईसार्वजनिक–निजीसाझेदारीमा निर्माण कार्य अगा ड बढाइनेछ।

120. सञ्चार तथा सूचना प्र व ध मन्त्रालयको ला गरु. ७ अर्ब३५ करोड वनियोजन गरेको छु।

संस्कृति संरक्षण र सम्वर्द्धन

121. समुदायसँगको सहकार्यमा पुराना बस्ती भएका कीर्तिपुर, बन्दीपुर, बुङ्मती, थमी, गोरखा,जनकपुर र मटिहानी लगायतका स्थानकोइतिहास, संस्कृति,भाषा र सभ्यतालाई संरक्षण र सम्वर्द्धन गर्न व वध कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

122. भाषा, साहित्य, दर्शन, संस्कृति, कला, सङ्गीत, नाट्यलगायतका अमूर्त सांस्कृतिक क्षेत्रको वकास र प्रवर्द्धन गरिनेछ।प्रति ल प अ धकारको संरक्षण र नियमन गरिनेछ।सनातन धर्म र संस्कृतिका अन्तर्राष्ट्रियस्तरका सभा र सम्मेलन आयोजना गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ।जानकी मन्दिरलाई वश्व सम्पदा सूचीमा समावेश गर्न पहल गरिनेछ। सम्मौनगढलाई वशेष रूपमा संरक्षण गरिनेछ।

123. तनहुँकोचुँदी रम्घामा सबै नेपाली भाषाभाषीका मूर्धन्य स्रष्टाको प्रतिमा र सप्तधामसहितकोभानु साहित्यउद्यान स्थापना गरिनेछ।गोरखामाराजतन्त्रदे ख गणतन्त्रसम्मको अ भलेख रहने गरी ऐतिहा सक संग्रहालय निर्माण गरिनेछ।

124. संस्कृति,पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयका ला ग रु.११ अर्ब ९१ करोड वनियोजन गरेको छ।

निर्यात प्रवर्द्धन, व्यापार सहजीकरण र आपूर्ति व्यवस्था

125. नेपाल व्यापार एकीकृत रणनीतिले पहिचान गरेकार हाल उच्च परिमाणमा निर्यात भइरहेका गलैंचा, कार्पेट, धागो, तयारी कपडा, समेन्ट लगायतका वस्तुको निर्यात अ भवृद् ध गरिनेछ।स्वदेशी श्रम र कच्चा पदार्थको प्रयोग गरी कम तौल र उच्च मूल्य भएका वस्तु उत्पादन गरी निर्यात गरिनेछ। पहिलो चरणमा कफी, अलैँची, चया र हिमालयन वाटरको ब्राण्डिङगरिनेछ।

126. व्यापार सम्वद्ध पूर्वाधारको एकीकृत र रणनीतिक वकासका ला ग लजिष्टिक गुरुयोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिनेछ।व्यापारजन्य पूर्वाधार र प्र व धको वकास तथा उपयोग गरी उत्पादन र व्यापार लागत घटाउँदै नेपाली वस्तुलाई अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा प्रतिस्पर्धी बनाइनेछ।

127. भैरहवाको एकीकृत जाँच चौकी र रसुवाको टिमुरेमा सुक्खा बन्दरगाहको निर्माण कार्य सम्पन्न गरिनेछ। कञ्चनपुर जिल्लाको दोधारा चाँदनीमा सुक्खा बन्दरगाह निर्माण कार्यको प्रारम्भ गरिनेछ।

128. आयात हुने वस्तु तथा सेवाको गुणस्तर मापदण्ड निर्धारण गरी लागू गरिनेछ। गुणस्तरसम्बन्धी सर्वस्वीकार्यता र मापदण्डमा

एकरूपता हुने गरी छिमेकी मुलुकसँग सम्झौता गर्ने प्र क्रया अगा ड बढाइनेछ।

129. आपूर्ति शृङ्खलाका अवरोध हटाई सहज र सरल आपूर्ति प्रणाली स्थापना गरिनेछ। प्रदेश र स्थानीय तहसँगको समन्वय र सहकार्यमा बजार अनुगमनलाई प्रभावकारी र सघन बनाइनेछ। कालोबजारी, सण्डिकेट, कार्टे लङ लगायतका अवाञ्छित र गैरकानूनी क्रयाकलापलाई कडाईका साथ नियन्त्रण गरिनेछ।

130. उपभोक्ता अ धकारको संरक्षण र सम्वर्द्धन गर्न तथा उपभोक्तालाई प्राप्त हकको न्यायिक उपचारका ला ग उपभोक्ता अदालत स्थापना गर्न बजेट व्यवस्था गरेको छु।

131. उद्योग, वा णज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालयका ला ग रु. ९ अर्व २८ करोड वनियोजन गरेको छु।

श्रम तथा रोजगारी

132. श्र मकलाई उ चत र मर्यादित श्रम अभ्यास गर्ने हक सुनिश्चित गरिनेछ। श्रम शक्तिलाई दक्ष र व्यावसायिक बनाई स्वदेशमा नै रोजगारीको अवसर सर्जना गरिनेछ। सामाजिक सम्वाद मार्फत असल श्रम सम्बन्ध वकास गरिनेछ।

133. रोजगार बैंकको स्थापना गरी रोजगारीसम्बन्धी सूचनाको एकीकृत अ भलेख तयार गरिनेछ। श्रम बजारमा उपलव्ध रोजगारीको अवसर तथा जनशक्तिको माग र आपूर्तिलाई स्वचा लत प्रणालीमा आवद्ध गरिनेछ। श्रम र रोजगारीसम्बन्धी सेवा प्रवाह र गुनासो सम्बोधनका ला ग श्रमाधान कार्यक्रमसञ्चालन गरिनेछ।

१३४. प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम अन्तर्गत स्थानीय तहमा सूचीकृत बेरोजगारलाई सार्वजनिक निर्माण तथा मर्मत सम्भार आयोजनाका काममा सहभागी गराई करिब दुई लाख व्यक्तिलाई न्यूनतम सय दिनको रोजगारी प्रदान गरिनेछ।यस कार्यक्रमका ला ग रु. ६ अर्ब वनियोजन गरेको छ।

१३५. वैदे शक रोजगारीलाई सुर क्षत र व्यवस्थित गरिनेछ।वैदे शक रोजगारीलाई थप व्यवस्थित गर्न कूटनीतिक नियोगलाई प्रभावकारी रूपमा परिचालन गरिनेछ।गन्तव्य मुलुकमाअलेखबद्ध श्र मकको दर्ता गर्ने कार्यलाई अ भयानको रूपमासञ्चालन गरिनेछ।

१३६. आगामी आ र्थक वर्ष थप तीन प्रमुख गन्तव्य मुलुकसँग द्बिपक्षीय श्रम सम्झौता गरिनेछ। वैदे शक रोजगारीमा जाने श्र मकलाई सीपयुक्त बनाइनेछ। वैदे शकरोजगारीमा जानुपूर्व गरिने अ भमुखीकरण तालीमलाई क्रमश: नि:शुल्क गर्ने व्यवस्था गरिनेछ।

१३७. वैदे शक रोजगारीमा गएका श्र मकका आ श्रतपरिवारलाईकल्याणकारीकोषबाट प्रदान हुने लाभको दायरा वस्तार गरिनेछ। यससम्बन्धी सेवा स्थानीय तहबाट प्रवाह हुने व्यवस्था मलाइनेछ।

१३८. वैदे शक रोजगारीबाट फ र्केएका नागरिकको ज्ञान,सीप र पुँजी मार्फत उद्यमशीलता प्रवर्द्धन गर्न रिटर्नी उद्यमशीलता कार्यक्रमसञ्चालन गरी कम्तीमा एक लाख रिटर्नीलाई स्वरोजगार बनाइनेछ। वैदे शक रोजगारीमा जान श्रम स्वीकृति लएका व्यक्तिलाई बैंक खातामा वप्रेषण पठाउने सुनिश्चितताका आधारमा बिना धतो ऋण उपलब्ध गराइनेछ।

१३९. प्र शक्षार्थीलाई आवासीय सु वधासहितको रोजगारमूलक व्यावसायिक सीप प्रदान गर्न तालीमप्रतिष्ठानलाई अन्तर्राष्ट्रियस्तरको बहुउद्देश्यीय तालीम केन्द्रको रूपमा वकासगरिनेछ। आगामी आ र्थक वर्ष प्रत्येक प्रदेशमा कम्तीमा एक हजार युवालाई सीपमूलक तालीम प्रदान गर्न रु. ४३ करोड वनियोजन गरेको छु।

१४०. एकीकृत सामाजिक सुरक्षाको अवधारणा अनुरुप सामाजिक सुरक्षा कोष र स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमबीच अन्तरआबद्धता कायम गरी कोषमा आबद्ध योगदानकर्ताको स्वास्थ्य बीमा सामाजिक सुरक्षाकोष मार्फत हुने व्यवस्था मलाइनेछ।

१४१. योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा प्रणालीको दायरा वस्तार गरी अनौपचारिक क्षेत्रमा कार्यरत श्र मकलाई क्रमश:सामाजिक सुरक्षा कोषमा आवद्ध गर्दै ल गनेछ।

१४२. श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालयका ला ग रु. ८ अर्ब १० करोड वनियोजन गरेको छु।

भू म व्यवस्था तथा सहकारी

१४३. भू म प्रशासनसम्बन्धी अ भलेखलाई डजिटाइज गरी जग्गाधनीको पहुँच हुने व्यवस्था मलाइनेछ। बैंक, वत्तीय संस्था, सहकारी संघसंस्थाबाट पेश हुने रोक्का तथा फुकुवासम्बन्धी कार्य पूर्ण रूपमा अनलाइन प्रणालीबाट सञ्चालन गरिनेछ।

१४४. आधुनिक प्र व धमा आधारित नयाँ राष्ट्रिय नियन्त्रण वन्दु सञ्जाल स्थापना गरी परिशुद्ध नापनक्सा कार्य अगा ड बढाइनेछ। नापनक्सासम्बन्धी कार्यलाई थप व्यवस्थित र प्र व धयुक्त बनाइनेछ। बाँकी रहेका गाउँब्लक जग्गाको नापजाँच

कार्य सम्पन्न गरिनेछ। भू-उपयोग योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ।

145. भू महीन द लत, सुकुम्वासी तथा अव्यवस्थित बसोबासीको व्यवस्थापन गर्न भू मसम्बन्धी समस्या समाधानआयोग मार्फत पाँच लाख परिवारलाई जग्गाधनी प्रमाणपूर्जा उपलब्ध गराइनेछ।

146. कानूनमा आवश्यक संशोधन गरी सहकारिताको सद्धान्त र नीतिबमोजिम सहकारी सञ्चालन हुने व्यवस्था गरिनेछ। बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाको नियमन गर्न नियामक निकाय स्थापना गरिनेछ।बचत तथा ऋण सहकारीलाई एक आपसमा गा भन सहजीकरण गरिनेछ।

147. बचत तथाऋण सहकारी संस्थामा दे खएको समस्या समाधानका ला ग समस्याग्रस्त सहकारीका सञ्चालक र एकाघरको परिवारको सदस्यको नाममा रहेको सम्प त्तको धतोको सुरक्षणमा रु. ५ लाख सम्मका बचतकर्ता सदस्यको रकम फर्ता गर्ने व्यवस्था मलाइनेछ।

148. भू म व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयको ला ग रु.६ अर्ब ८२ करोड वनियोजन गरेको छ।

दिगो वन व्यवस्थापन र वातावरण संरक्षण

149. वन क्षेत्रको दिगो व्यवस्थापन गरी व्यावसायिक उपयोग गरिनेछ। वनक्षेत्रमा लजतथाकबु लयतीमा फलफूल खेती र पशुपन्छीपालन गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ। स्थानीय तह र प्रदेशसँगको सहकार्यमा प्रमुख राजमार्ग,नदी कनार र नहरको डलमा समुदायमा आधारित फलफूल वरुवा रोपण कायर्क्रम राष्ट्रिय अ भयानको रूपमासञ्चालन गरिनेछ।

150. उच्च मूल्ययुक्त ज डबुटीको व्यावसायिक खेतीप्रवर्द्धन गर्न गुणस्तरीय वरुवा उत्पादनगरिनेछ।ज डबुटीकोव्यापार सहजीकरण गर्न प्रयोगशाला प्रमाणीकरण गर्ने व्यवस्था मलाइनेछ। न्यूनतम एक तहको प्रशोधन गरेर ज डबुटी निर्यात गर्ने व्यवस्था मलाइनेछ।हिमाली क्षेत्रका यार्सागुम्बा लगायतका उच्च मूल्ययुक्त ज डबुटीको अनुसन्धान कार्य अघि बढाइनेछ।

151. मानव वन्यजन्तु द्बन्द्ब घटाउने र जै वक मार्गको संरक्षण तथा वन्यजन्तुको वचरण अनुकूल हुने गरी पूर्वाधार वकास गर्ने व्यवस्था मलाइनेछ। वन्यजन्तुबाट हुने क्षति न्यूनीकरणका ला ग वद्युतीय तारवार, मेषजाली सहितको घेराबेरा लगायतका पूर्वाधार निर्माण गर्न आवश्यक रकम वनियोजन गरेको छु।

152. वन डढेलो नियन्त्रणका ला ग उपकरण खरिद र जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न बजेट व्यवस्था गरेको छु। वन अतिक्रमण नियन्त्रण तथा वृक्षारोपणका कार्यक्रम सञ्चालन गरी वन वनाश तथा क्षयीकरणमा कमी ल्याइनेछ।

153. कार्बन व्यापार कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिन उत्सर्जन न्यूनीकरणकाकार्यक्रम सञ्चालनगरिनेछ। कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण तथा वनको दिगो व्यवस्थापन मार्फत घटेको कार्बन उत्सर्जन वा बढेको कार्बन सञ् चतिलाई सरकार आफै वा निजी क्षेत्रले राष्ट्रिय वा अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा बिक्री गर्ने व्यवस्था मलाइनेछ। कार्बन व्यापारबाट प्राप्त रकम जलवायु परिवर्तनबाट सबैभन्दा बढी जो खममा परेका समुदायको अनुकूलन क्षमता वकासमा उपयोग गरिनेछ।कोशी र कर्णाली प्रदेशको वन कार्बन आँकलन गरी रेड कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ।

154. चुरेको उपल्लो तटीय क्षेत्र र क्षतिग्रस्त भू म तथा नदी उकास जग्गाको संरक्षण तथा हरियाली वृद् ध गर्न बाँस वरुवा उत्पादन तथा रोपण, जलाधार संरक्षण र जलपुनर्भरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रमका ला ग रु. १ अर्ब ५ करोड वनियोजन गरेको छु।

155. वन पैदावार संकलन, बिक्री वतरण तथा ओसारपसार कार्यलाई राष्ट्रिय एकद्वार प्रणाली मार्फत सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मलाइनेछ। व भन्न भौगो लक क्षेत्रमा रहेका एघार वनस्पति उद्यानलाई रैथाने, दुर्लभ, लोपोन्मुख तथा संकटापन्न वनस्पतिको पर–स्थानीय संरक्षण केन्द्रको रूपमा वकास गरिनेछ।

156. वायु प्रदूषण नियन्त्रणसम्बन्धी मापदण्डलाईकडाईकासाथ पालना गरिनेछ।वायु गुणस्तर मापन केन्द्रको प्रभावकारी सञ्चालन गरी प्राप्त सूचनालाई वायु प्रदूषण नियन्त्रण तथा नियमनका उपायसँग आवद्ध गरिनेछ। मुस्ताङमा वायु गुणस्तर मापन केन्द्र वस्तार गरिनेछ।

157. वन तथा वातावरण मन्त्रालयको ला ग रु. १५ अर्ब ७० करोड वनियोजन गरेको छु।

समृद् धको आधार: शक्षामा गुणात्मक सुधार

158. जीवनोपयोगी र गुणस्तरीय शक्षाका माध्यमबाटमर्यादित र नैतिकवान समाजको वकास गरिनेछ।आधारभूत शक्षा प्राप्त गर्ने बालबा लकाको हक सुनिश्चित गरिनेछ। सीपमूलक र प्रा व धक शक्षा वस्तार गरी रोजगारीको अवसर सर्जना गरिनेछ। उच्च शक्षालाई अनुसन्धानमूलक, नवप्रवर्तनमुखी रव्यावसायिकबनाइनेछ।

159. वद्यार्थीपरिचयपत्रलाई घटना दर्ता तथा सामाजिक सुरक्षा व्यवस्थापन सूचना प्रणालीसँग आवद्ध गरी वद्यार्थीभर्ना, स्थानान्तरण र छात्रवृ त्तकार्यक्रमलाई व्यवस्थित गरिनेछ। प्रारम्भिक बाल वकास शक्षाको गुणस्तर वृद् ध गर्न बाल वकासका १ हजार ५ सय शक्षकलाई बुटक्याम्पमा सहभागी गराइनेछ।

160. कक्षा १ दे ख ५ सम्म सञ्चा लत दिवा खाजा कार्यक्रममा स्थानीय उत्पादन उपयोग गर्नुपर्ने व्यवस्था मलाइनेछ। कर्णाली प्रदेशका हुम्ला,जुम्ला, मुगु, डोल्पा र का लकोट जिल्लामा दिइँदै आएको दिवा खाजा रकम वृद् ध गरेको छु। आगामी वर्ष सातप्रदेशकाएक–एकस्थानीयतहमाएकीकृतभान्छाकोअवधारणा अनुरुप मेघा कचनस्थापनागरिनेछ।प्रारम्भिक बाल शक्षादे ख कक्षा पाँचसम्मका तीस लाख वद्यार्थी लाभान्वित हुनेदिवाखाजाकार्यक्रमकोला गरू. ८अर्ब ३९करोड वनियोजन गरेको छु।

161. अति वपन्न र सीमान्तकृतवर्गका बालवा लकाको शक्षामासहजपहुँचका ला गकक्षा ९ दे ख १२ सम्म प्रदान गरिँदै आएको छात्रवृ त्तलाई कक्षा ६दे ख१२सम्म वस्तारगर्न बजेट व्यवस्था गरेको छु। यसबाट थप ४५ हजार वद्यार्थी लाभान्वित हुनेछन्। वद्यालय तहमा प्रदान गरिने सबै प्रकारका छात्रवृ त्तको ला ग रु.६० करोड वनियोजन गरेको छु।

162. सार्वजनिक वद्यालय रूपान्तरणकार्यक्रम सञ्चालन गरी वद्यालयको शै क्षक गुणस्तरअ भवृद् धगरिनेछ। साथीबाट सक्ने, साथीलाई सकाउनेकार्यक्रमसञ्चालनगरी वद्यार्थीको सकाइअ भवृद् धतथा शै क्षकनेतृत्व वकास गरिनेछ। वद्यालय शक्षादे खनैआफ्नोरू च रक्षमता

अनुरूपभावीअध्ययनकाक्षेत्ररपेशा छनौट गर्नकरियरकाउन्सि लङकार्यक्रमसञ्चालनगरिनेछ।यस कार्यक्रमबाटएकलाख वद्यार्थीलाभान्वितहुनेछन्।राष्ट्रपति शै क्षक सुधार कार्यक्रमका ला ग रु. ८७ करोड वनियोजन गरेको छु।

163. नेपालीसमाजकोमौ लकतारमूल्यमान्यताझल्काउने व भन्नसमुदायकाक थनलाईबालबच्चालेसुन्ने, हेर्नेरपढ्नेसामाग्रीबनाईटे ल भजन, रे डयो तथा सामाजिकसञ्जालमार्फतनेपालीरअन्यमातृभाषामाप्रसारणगरिनेछ।

164. हाल सञ्चा लत पाँच शहीदस्मृति वद्यालयलाई मूलप्रवाहीकरण गरी सञ्चालन गरिनेछ। यस्ता वद्यालयमाअनाथ बालबा लकालाईसमेतअध्ययनगर्नेव्यवस्था मलाइनेछ।

165. भूगोल, जनसाङ्ख्यिक परिवर्तन र वद्यालय संख्यालाई आधार मानी सबै वद्यालयको नक्साङ्कन गरिनेछ। स्थानीयतहसँगकोसमन्वयमा शक्षकदरवन्दी मलानतथातहगतसमायोज नगरिनेछ।

166. पछ डएको क्षेत्र र समुदायलाई प्राथ मकतामा राखी ५सय वद्यालयमा खानेपानी र शौचालयको निर्माण गरिनेछ। अपाङ्गमैत्री, लैङ् गक संवेदनशील र सुर क्षत एक हजार कक्षाकोठा निर्माणका ला ग रू. २ अर्व ५० करोड वनियोजन गरेको छु।

167. अनुसन्धानरनवप्रवर्तनबाट सर्जितज्ञानरबौद् धकसम्प त्तकोसंरक्षणगर्दै स्टार्टअपमार्फत मनिमल भाएबल प्रोडक्टसम्म पुर्‍याउने व्यवस्था मलाइनेछ। स्टार्टअप उद्यमीसँगको सहकार्यमा वद्यालयको पूर्वाधार प्रयोग गरी बाह्र कक्षा उतीर्ण वद्यार्थीलाई सीप र रोजगारीमा आवद्ध गरिनेछ। इण्डष्ट्रि-एकेडे मयाइन्टरफेसआयोजनागरीव्यवसायिकसीपलाईश्रमबजारसँगआव

द्धगर्दै ल गनेछ। उद्यमशीलता प्रवर्द्धनगर्न त्रिभुवन वश्व वद्यालय, निजी क्षेत्र र स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

168. श्रमबजारकोमागकाआधारमा प्रा व धक शक्षालयकोनक्साङ्कनगरिनेछ। उच्च

मागतथापारिश्र मकभएकाक्षेत्रपहिचानगरीसीपयुक्तप्रा व धकजनशक्तिउ त्पादनगरिनेछ। प्रा व धक धारको उच्च शक्षामा द लत समुदायको पहुँच वृद् ध गर्न गरिब तथा जेहेन्दार छात्रवृ त्त कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। प्रा व धक शक्षातर्फ रु.१ अर्ब ५९ करोड वनियोजन गरेको छु।

169. च कत्सा शक्षा छात्रवृ त्तलाईल क्षतसमूहमाकेन्द्रितगरी सरकारी लगानीको दिगोपना कायम गर्नसम्बद्ध कानून संशोधन गरिनेछ। च कत्सा शक्षा, कृ ष, इञ्जिनियरिङ, सूचना प्र व धलगायतका उच्च शक्षा अध्ययनका ला ग चक्रीय कोष मार्फत सहु लयपूर्ण शै क्षक कर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मलाइनेछ।

170. कृ ष, इञ्जिनियरिङ, सूचना प्र व ध, स्वास्थ्य सेवा लगायतमा जनशक्तिको आपूर्ति सुनिश् चत गर्न जनशक्तिको प्रक्षेपण गरी शक्षण संस्थालाई प्रदान गरिएको कोटामापुनरावलोकन गरिनेछ।

171. धनगढीमा अवस्थित शहीद दशरथचन्द स्वास्थ्य वज्ञान वश्व वद्यालय सञ्चालनमा ल्याइनेछ। पोखरा, बर्दिबास, बुटवल र सुर्खेतमा मे डकल कलेज स्थापना गर्ने कार्य अघि बढाइनेछ।उदयपुर, मोरङ, पर्सा र चतवनमा मे डकल कलेज स्थापनाका ला ग सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ।

172. त्रिभुवन वश्व वद्यालयलाई उत्कृष्ट प्रा ज्ञक केन्द्रको रूपमा वकास गरिनेछ। वश्व वद्यालयका अनुसन्धान केन्द्रलाई ज्ञान र प्र व ध हस्तान्तरण गर्ने सम्वाहकको रूपमा वकास गरिनेछ।उच्च शक्षाको रूपान्तरण र गुणस्तर अ भवृद् धका ला ग वश्व वद्यालय एक अर्कामा गा भने तथा पुनर्संरचना गर्ने सम्बन्धमा अध्ययन गरिनेछ।

173. नेपाली वश्व वद्यालयतथा शै क्षक प्रतिष्ठान र वश्वका प्रतिष्ठित वश्व वद्यालयतथा शै क्षक प्रतिष्ठानबीचको सहकार्यमा वद्यार्थी वद्यार्थीबीच नवीनतम् ज्ञान,सीप र प्र व ध आदानप्रदान गरिनेछ। अध्ययनका ला ग नेपाल आउने वदेशी वद्यार्थीलाई भसा प्र क्रयामा सहजीकरण गरिनेछ।

174. वश्व वद्यालयको स्थापना, सञ्चालन र व्यवस्थापनमा एकरूपता कायम गर्न वश्व वद्यालयएकीकृत ऐन तर्जुमा गरिनेछ। वश्व वद्यालयअनुदानआयोगकोपुनर्संरचनागरी उच्च शक्षामा समन्वय,अनुदान व्यवस्थापन, गुणस्तर सुनिश् चतता तथा प्रत्यायन, राष्ट्रिय योग्यता परीक्षण, मापदण्ड निर्धारण, अनुगमन तथा नियमन लगायतका कार्य प्रभावकारी बनाइनेछ।उच्च शक्षाको ला ग रु.२१ अर्ब ४५ करोड वनियोजन गरेको छु।

175. मदन भण्डारी वज्ञान तथा प्र व ध वश्व वद्यालय र वदुषी योगमाया आर्युवेद लगायतका वश्व वद्यालयसञ्चालन गर्ने व्यवस्था मलाइनेछ।सम्वत् २०८१ दे ख २०९१ सम्मलाई वज्ञान प्र व ध दशकको रूपमा कार्यान्वयनगरिनेछ।

176. शक्षा, वज्ञान तथा प्र व ध मन्त्रालयतर्फ रु. २ खर्ब ३ अर्ब ६६ करोड वनियोजन गरेको छु।

177. आधारभूत र आकस्मिक स्वास्थ्य सेवालाई सर्वसुलभ र गुणस्तरीय बनाइनेछ।स्वास्थ्य संस्थामा अत्यावश्यक उपकरण, औष ध र दक्ष जनशक्तिको आपूर्ति सुनिश् चत गरिनेछ।

178. आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न हरेक वडामा एक आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र सञ्चालन गरिनेछ। निर्माण सम्पन्न भएका पाँच, दश र पन्ध्र शैयाका आधारभूत अस्पतालको व ध तय गरी सञ्चालन गरिनेछ। निर्माणाधीन अस्पतालको निर्माण कार्य सम्पन्न गरिनेछ।यसका ला ग रु. १५ अर्ब ४१ करोड वनियोजन गरेको छु।

179. वपन्न नागरिकलाई मुटु, क्यान्सर, मृगौला, अल्जाईमर्स, पा र्कन्सस, स्पाईनल इञ्जुरी, हेड इञ्जुरी तथा सकलसेल एनि मयारोगमा उपचार सहु लयतकोला ग प्रति बिरामी व्यक्ति रु. एक लाख बराबरको रकम प्रदान गर्न रु. ३ अर्ब वनियोजन गरेको छु।

180. आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र र आधारभूत अस्पतालबाट ९८ प्रकारका औष ध तथा खोप रप्रजनन स्वास्थ्यसम्बन्धी सामाग्री निःशुल्क उपलब्ध गराउन रु.१ अर्ब ४३ करोड वनियोजन गरेको छु। आमा सुरक्षा र मातृ तथा नवजात शशु स्याहार कार्यक्रमको ला ग रु. ३ अर्ब ६ करोड वनियोजन गरेको छु।

181. संघीय अस्पतालमा जेरियाट्रिक वार्ड सञ्चालन गरी ज्येष्ठ नागरिकलाई सहज रूपमा स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराइनेछ। क्यान्सर, मेरुदण्ड र पक्षघात रोगको उपचार, मृगौला प्रत्यारोपण र डायलाइ सस सेवा लइरहेका बिरामीलाई औष ध उपचार खर्च बापत दिँदै आएको प्रतिव्यक्ति प्रति महिना रु. पाँच हजार सम्बन्धित

व्यक्तिको खातामा नै जम्मा हुने व्यवस्था मलाएको छ।यसका ला ग रु.२ अर्ब वनियोजन गरेको छ।

182. परोपकारप्रसूतितथास्त्रीरोगअस्पतालमानवजात शशुकोजन्मजात वकला ङ्गवाअसाधारणप्रकृतिकोअवस्थापहिचानगर्नभ्रूणतथानवजात शशुपरीक्ष णसेवासञ्चालनगरिनेछ। अटिजम,बौद् धक तथा शारीरिक अपाङ्गता भएका बालबा लकाको वकास अवस्था र बाल मान सक समस्याको पहिचान, निदान, उपचार तथा पुनःस्थापनामा संलग्न हुने जनशक्तिको क्षमता अ भवृद् ध गरिनेछ।

183. वीर अस्पतालमा जलनको सघन उपचारका ला ग आधुनिक कक्ष वस्तार गरिनेछ।कीर्तिपुरकोवर्न अस्पतालको पूर्वाधार वकास गरिनेछ।भेरीअस्पताललाई सकलसेलएनि मयाउपचारकेन्द्रकोरूपमा वका सगरिनेछ। नयाँ निर्माण हुने ट्रमासेन्टरलाई नजिकका स्वास्थ्य संस्थासँगको समन्वयमा सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मलाइनेछ।

184. आत्महत्या र मान सक स्वास्थ्य समस्या निराकरणसम्बन्धी सेवा वस्तार गर्न मान सक अस्पताल पाटनको क्षमता अ भवृद् ध गरिनेछ।पाटन स्वास्थ्य वज्ञान प्रतिष्ठानमा कलेजो प्रत्यारोपण सेवा वस्तारगरिनेछ।

185. कर्णाली, पोखरा, पाटन, राप्ती र व. प. कोइराला स्वास्थ्य वज्ञान प्रतिष्ठानतथा कोशी, नारायणी, भरतपुर, भेरी,डडेल्धुरार गजेन्द्रनारायण संहअस्पतालको क्षमता वकास गरी ५०० शैयामा स्तरोन्नति गरिनेछ।रामराजाप्रसाद संह स्वास्थ्य वज्ञान प्रतिष्ठानको पूर्वाधार वकासका ला ग आवश्यक बजेट छुट्टयाएको छ।

186. सुरेश वाग्ले मेमोरियल क्यान्सर केन्द्र, मनमोहन का र्डियोथोरा सक भाष्कुलर तथा ट्रान्सप्लाण्ट केन्द्र, त्रिभुवन वश्व वद्यालय शक्षण अस्पताल, शहीद गङ्गालाल राष्ट्रिय हृदय केन्द्र, परोपकार प्रसूती

तथा स्त्री रोग अस्पताल, वी.पी. कोइराला क्यान्सर अस्पताल, जि. प.कोइराला राष्ट्रिय श्वासप्रश्वास उपचार केन्द्र र भक्तपुर क्यान्सर अस्पतालको पूर्वाधार वकास तथा उपकरणका ला ग आवश्यक बजेट व्यवस्था गरेको छु।

187. तीन सय शैया वा सोभन्दा बढी क्षमताका संघीय अस्पतालमा एमबिबिएस र सय शैया वा सोभन्दा बढी क्षमताका सरकारी अस्पतालमा न र्सङ्गसम्बन्धी शै क्षक कार्यक्रम क्रमशः सञ्चालनगर्दै ल गनेछ।आगामी आ र्थक वर्ष च कत्सा वज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान, भरतपुर अस्पताल, पोखरा स्वास्थ्य वज्ञान प्रतिष्ठान र राप्ती स्वास्थ्य वज्ञान प्रतिष्ठानमा एमबिबिएस सञ्चालन गर्न आवश्यक बजेट वनियोजन गरेको छु।

188. आयुर्वेद, प्राकृतिक च कत्सा,योग, हो मयोप्याथी, यूनानी, अक्युपङ्चर, सोवारिग्पालगायतका अन्य वैकल्पिक उपचार पद्धतिको वस्तार गरिनेछ।नागरिक आरोग्य कार्यक्रमलाई समुदायस्तरसम्म वस्तार गरिनेछ।काठमाडौंकोबुढानीलकण्ठमारहेकोराष्ट्रियआयुर्वेदयोगतथापञ्च कर्मकेन्द्रभवनकोनिर्माणसम्पन्ननगरीसञ्चालनमाल्याइनेछ। संहदरबारवै द्यखानाकोपुर्नसंरचना गरी क्षमता वस्तार गरिनेछ।आधारभूतआयुर्वेदऔष ध उत्पादनलाई प्रवर्द्धन गरिनेछ।सरकारी, सामुदायिक र निजीक्षेत्रबाट सञ्चा लत स्वास्थ्य सेवा, औष ध उत्पादन र वतरणको गुणस्तर र मूल्यको नियमन सुदृढ बनाइनेछ।वैकल्पिक उपचार पद्धतिका ला ग रु.२४ करोड वनियोजन गरेको छु।

189. काठमाडौं वश्व वद्यालयमा सीता दाहाल मेमोरियल कलेज अफ नेचुरोपे थ एण्ड यौ गक साइन्स कलेज स्थापना र पूर्वाधार निर्माणका ला ग रकम व्यवस्था गरेको छु।

190. स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम वस्तार गरी स्वास्थ्य सेवामा आम नागरिकको पहुँच सुनिश्चित गरिनेछ। स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रम र स्वास्थ्य बीमाबीचको दोहोरोपना हटाइनेछ। स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमका ला ग रु. ७ अर्ब ५० करोड वनियोजन गरेको छु।

191. वद्यमान जनसंख्या नीति परिमार्जनगरी कार्यान्वयन गरिनेछ। जनसाङ्ख्यिकलाभलाईराष्ट्रकोसमृद् धर वकासमाउपयोगगरिनेछ।

192. स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयतर्फ रु. ८६ अर्ब २४करोड वनियोजन गरेको छु।

खानेपानी तथा सरसफाइ

193. सन् २०३० सम्म स्वच्छ खानेपानीमा सबैको पहुँच पुर्‍याउने गरी सेवा वस्तार गरिनेछ। प्रदेश र स्थानीय तहको समन्वय तथा सहकार्यमा एक घर एक धारा अ भयानलाई निरन्तरता दिइनेछ।

194. मेलम्ची खानेपानी आयोजनालाई दिगो रूपमासञ्चालन गर्न इन्टेकलाई सुर क्षत स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने प्र क्रया अघि बढाइनेछ।सुन्दरीजलस्थित पानी प्रशोधन केन्द्रको क्षमता वस्तार गरिनेछ।मेलम्ची खानेपानी आयोजनाबाट स्वयम्भु, ताहाचल, बालुवाटार, वशालनगर, पानीपोखरी, मण्डिखाटार र चावहिल क्षेत्रका ६ सय ४५ कलो मटर पाइपलाइनको परीक्षण सम्पन्न गरी खानेपानी वतरण गरिनेछ।काठमाडौँ उपत्यकाको चक्रपथ बाहिरको स्थानमा खानेपानी वतरण प्रणाली वस्तारको कार्य अघि बढाइनेछ। मेलम्ची खानेपानी आयोजनालाईरु. ५० करोड बजेट छुट्याएको छु।

195. सुनकोशी–मरिन तथा सुनकोशी–कमलाबाट मधेश प्रदेशका आठ जिल्ला, नारायणी नदीबाट चतवन, भेरी बबईबाट कोहलपुर

रनेपालगञ्ज लगायतका स्थानमाथोक वतरण प्रणालीबाट पानी आपूर्ति गर्न सम्भाव्यता अध्ययनगरिनेछ।भक्तपुरको महादेव खोला तथा गुल्मीको कंके देठरालीमा जलाशययुक्त खानेपानी आयोजनाको निर्माण कार्य अगा ड बढाइनेछ।

196. सैंतीस करोड लटर फोहोरपानी प्रशोधन क्षमताको धोबिघाट प्रशोधन केन्द्रसञ्चालनमा ल्याइनेछ। धोबिघाट, बालकुमारी र सल्लाघारीमा फोहोरपानी प्रशोधन केन्द्रको निर्माण कार्य शुरू गरिनेछ।खोटाङको हलेसी र संखुवासभाको खाँदवारीमा खानेपानी र ढल निर्माण कार्य सुरू गरिनेछ। मधेश, कर्णाली र सुदूरपश्चिम प्रदेशमा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सुधारका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।यसको ला ग आवश्यक बजेट वनियोजन गरेको छु।

197. आगामी आ र्थक वर्ष खानेपानी सु वधा वस्तारबाट थप ४ लाख ९५ हजार जनसंख्यालाभान्वित हुनेछन्।खानेपानी मन्त्रालयका ला ग रु.२६ अर्ब ६३ करोड वनियोजन गरेको छु।

युवा तथा खेलकुद

198. युवाको क्षमता अ भवृद् ध गरी अन्तरनिहित प्रतिभा सार्वजनिक सेवा प्रवाह र उत्पादनमूलक क्षेत्रमा उपयोग गर्न राष्ट्र निर्माणमा युवा परिचालन कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।यस कार्यक्रम अन्तर्गत वश्व वद्यालयबाट अध्ययन सम्पन्न गरी कामको खोजीमा रहेका युवालाई व भन्न सार्वजनिक निकाय र निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा उद्योग, व्यवसाय, कृ ष तथा पशुपन्छी फर्म, होटल, पर्यटन, निर्माण क्षेत्रलगायतमा कार्यस्थल तालीम प्रदान गरी कम्तिमा एक लाख युवालाई रोजगारी सुनिश्चित गरिनेछ। यस कार्यक्रमका ला ग रु. ३ अर्ब वनियोजन गरेको छु।

१९९. स्वास्थ्य, शक्षा, पर्यटन, कृ ष, सूचना प्र व ध क्षेत्रका एक हजार युवालाई फेलोसीप प्रदान गरिनेछ। फेलोसीप प्रदान गर्न निजी क्षेत्रलाई समेत प्रोत्साहन गरिनेछ।युवामा उद्यमशीलता प्रवर्द्धन गर्न कर्जाको सहज र सरल पहुँच पुर्‍याइनेछ।

२००. सबैकाला गखेलकुदकोअवसर सर्जनागरिनेछ।खेल क्षेत्रमा महिला सहभा गताबढाइनेछ। खेलकुदकाआधारभूततालीम वस्तार गरिनेछ। ओलम्पिक र ए सयाली खेलकुद प्रतियो गतामा सहभा गताका ला गराष्ट्रियटिमतयारगरिनेछ।

खेलकुदप्रतियो गतामाउत्कृष्टनतिजाहा सलगरीराष्ट्रकोप्रतिष्ठाबढाउनेरा ष्ट्रियटिमकाखेलाडीलाईप्रोत्साहनगरिनेछ।

२०१. आगामीआ र्थकवर्षराष्ट्रियस्तरका८०खेलकुदप्रतियो गताआयोजनागरिने छ। नेपालकोमौ लकएवंपरम्परागतबाघचाल, डण्डिबियो, घोडचढी जस्ता खेललाईप्रवर्द्धनगरिनेछ। आधुनिकप्र व धसँगजो डएकोई-स्पोर्टसकोअन्तर्राष्ट्रियप्रतियो गताआयोजनागरिनेछ।

दशौंराष्ट्रियखेलकुद प्रतियो गतासुर्खेतमा आयोजनागर्न रु. ६० करोड वनियोजन गरेको छु।

२०२. काठमाडौंको मूलपानी क्रकेट रङ्गशाला र वराटनगरको गरिजाप्रसाद कोइराला रङ्गशालालाई राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाको रूपमा निर्माणगरिनेछ। भरतपुरमा निर्माणाधीन गौतम बुद्ध रङ्गशाला संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझेदारीमा निर्माण कार्य अगा ड बढाइनेछ।कीर्तिपूर क्रकेट रंगशालाको स्तरोन्नति र फाप्ला क्रकेट रंगशाला निर्माणलाई तीव्रता दिइनेछ।खेल पूर्वाधार तर्फ रु. १ अर्ब ३० करोड वनियोजन गरेको छु।

२०३. शक्षकलाईखेलकुदको तालीम दिई वद्यालयमा खेलकुद प्रवर्द्धन गरिनेछ।

बालबा लकाकोउमेरगतखेलकुदप्रतियो गतासञ्चालनगर्नेरप्रतिभावानबा लबा लकालाईखेलछात्रवृ त्तकोव्यवस्था मलाइनेछ।

२०४. खेलकुदक्षेत्रकोपूर्वाधारनिर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापनमा निजी क्षेत्रको संलग्नता बढाई खेलकुद अर्थतन्त्रको वकास गरिनेछ।निजीसंघ–संस्था तथा कम्पनीको संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व कार्यक्रमलाई खेलकुद क्षेत्रसँग आवद्ध गर्दै ल गनेछ।

२०५. युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयको ला ग रु. ३ अर्ब ५० करोड वनियोजन गरेको छु।

महिला, बालबा लका तथा ज्येष्ठ नागरिक

२०६. महिला वरुद्ध हुने हिंसा, शोषण र भेदभाव नियन्त्रण गरी सबै क्षेत्रमा समभाव र सम्मानजनक वातावरणको सर्जना गरिनेछ।आगामीआ र्थक वर्षलाईमहिलामालगानीवर्षकोरूपमामनाइनेछ।

२०७. राष्ट्रपति महिला उत्थान कार्यक्रम अन्तर्गत ग्रामीण तथा दुर्गम क्षेत्रका ज्यान जो खममा परेका गर्भवती तथा सुत्केरीको नि:शुल्क ह्वाई उद्धारलाई थप प्रभावकारी बनाइनेछ। राष्ट्रपति महिला सशक्तीकरण कार्यक्रमको पुनर्संरचना गरी आ र्थक सशक्तीकरणका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। राष्ट्रपति महिला उद्यमी सम्मुन्नति पुरस्कारका ला ग आवश्यक रकम वनियोजन गरेको छु।

२०८. प्रदेश र स्थानीय तहसँगको समन्वय र सहकार्यमा प्रधानमन्त्री छोरी आत्मनिर्भर कार्यक्रममार्फत छोरीलाईरोजगारउन्मुख शक्षा र सीप प्रदान गर्न तथा उद्यमशीलता वकास गर्नरु.१० करोड वनियोजन गरेको छु।युवा महिलाका आवश्यकता, चुनौती र अवसरका वषयमा राष्ट्रियस्तरमा छलफल र अन्त र्क्रया गर्न आगामी वर्ष युवा महिला राष्ट्रिय सम्मेलन आयोजना गरिनेछ।

२०९. बालबा लकाको उद्धार र संरक्षणका ला ग प्रदेश तथा स्थानीय तहमा आपतकालीन बाल उद्धार तथा पुन:स्थापनाका कार्यक्रम सञ्चालनगरिनेछ। बाल सुधार गृहका भौतिक संरचना सुदृढ गर्दै बाल सुधार गृहमा रहेका सम्पूर्ण बालबा लकाको स्वास्थ्य बीमा गरिनेछ।

२१०. हाम्रा बाआमा,हाम्रोजिम्मेवारीअ भयानसञ्चालनगरिनेछ। स्थानीय तहमा ज्येष्ठ नागरिक मलन केन्द्र वस्तार गर्दै ल गनेछ। सातै प्रदेशमा सु वधा सम्पन्न वृद्धाश्रमको स्थापना गरिनेछ।

२११. सार्वजनिक सेवा अपाङ्गतामैत्री बनाउँदै ल गनेछ। सार्वजनिक निजी साझेदारीमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको पुन:स्थापनाका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। राज्य सु वधा परिचयपत्र प्राप्त परिवारका अति अशक्त अपाङ्गता वर्गमा परेका व्यक्तिलाई स्वास्थ्य बीमामा आवद्ध गरिनेछ।

२१२. लैङ् गक तथा यौनिक अल्पसंख्यक समुदायलाई मर्यादित जीवनयापन गर्न सचेतना तथा सशक्तीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

२१३. मुक्त कमलरीको आ र्थक सशक्तीकरणको ला ग व्यवसायिक र सीपमूलक तालीमप्रदान गरिनेछ। द लत समुदायको सं वधान प्रदत्त अ धकारको प्रत्याभूति गर्न द लतको सशक्तीकरण कार्य गर्ने संरचनालाई एकीकृत गरी द लत, उपे क्षत, उत्पी डत वर्ग उत्थान तथा वकास प्रा धकरणको संस्थागत व्यवस्था गरिनेछ। द लत समुदायको रैथाने सीप, ज्ञान, पेशाको आधुनिकीकरण गरी रोजगारी सर्जना र जी वकोपार्जन कार्यक्रम सञ्चालन गर्न रु. २० करोड व्यवस्था गरेको छु।

२१४. समाज कल्याण परिषद्को पुनर्संरचना गरिनेछ। अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संघ-संस्थाबाट प्राप्त स्रोत र साधनलाई राष्ट्रिय आवश्यकता र प्राथमिकताको क्षेत्रमा परिचालन गरिनेछ। गैरसरकारी संघसंस्थाबाट सञ्चालित कार्यक्रमको सघन अनुगमन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

२१५. महिला, बालबालिकातथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालयको लागि रु.१ अर्ब ६० करोड विनियोजन गरेको छु।

सामाजिक सुरक्षा

२१६. सबै नेपाली नागरिकलाई क्रमशः राष्ट्रिय परिचयपत्र उपलब्ध गराइनेछ। राष्ट्रिय परिचयपत्रलाई राज्यबाट प्रवाह हुने सेवा सुविधासँग आवद्व गर्दै लगिनेछ। राहदानी, सामाजिक सुरक्षा, व्यक्तिगत घटना दर्ता र स्थायी लेखा नम्बरलाई राष्ट्रिय परिचयपत्रसँग आवद्ध गरिनेछ। भूमि व्यवस्था, सवारी दर्ता तथा नवीकरण, चालक अनुमतिपत्र, बैंकङ, निवृत्तभरण व्यवस्थापन र स्वास्थ्य बीमालाई क्रमशःराष्ट्रिय परिचयपत्रमाआवद्ध गरिनेछ।

२१७. ज्येष्ठ नागरिक लगायतका लक्षित समूहलाई प्रदान हुँदै आएको सामाजिक सुरक्षा भत्तालाई निरन्तरता दिएको छु।यसको लागि रु.१ खर्ब १६ अर्ब विनियोजन गरेको छु।

यातायात पूर्वाधार

२१८. सडक पूर्वाधारलाई सुरक्षित, गुणस्तरीय, दिगोर भरपर्दोबनाइनेछ। पूर्व-पश्चिम राजमार्ग अन्तर्गत नारायणघाट-बुटवल सडक खण्ड र कमला-कञ्चनपुर सडक खण्डलाईचार लेनमा विस्तार गर्ने कार्य आगामी आर्थिक वर्ष सम्पन्नगरिनेछ।काँकड़भिट्टा-लौकही,कमला-ढल्केवर-पथलैया,पथलैया-नारायणघाट, बुटवल-गोरुसंगे र

भालुबाङ्ग–लमही सडक खण्ड स्तरोन्नति कार्य शुरू गरिनेछ।पूर्व–पश् चम राजमार्ग वस्तारका ला ग रु. २९ अर्ब ८८ करोड वनियोजन गरेको छु।

219. काठमाडौं–तराईमधेश द्रुतमार्ग सडक आयोजना अन्तर्गत निर्माणाधीन महादेवटार, धेद्रे र लेनडाँडा सुरुङ मार्ग निर्माण कार्य आगामी आ र्थक वर्ष सम्पन्न गरिनेछ। ५७ पुलको निर्माण कार्यलाई तीव्रता दिइनेछ।काठमाडौं–तराईमधेश द्रुतमार्ग आयोजनाका ला ग रु. २२ अर्ब ५४ करोड वनियोजन गरेको छु।

220. मध्यपहाडीपुष्पलाल लोकमार्ग अन्तर्गत निर्माणाधीन कटुञ्जे-आरुघाट सडक खण्ड समेत गरी७७ कलो मटर कालोपत्रे र १० वटा पुल निर्माण कार्य सम्पन्न गरिनेछ। मध्यपहाडीपुष्पलाल लोकमार्गको ला ग रु. ३ अर्ब ६८ करोड वनियोजन गरेको छु।हुलाकी राजमार्ग अन्तर्गत७७ कलो मटर कालोपत्रे र १० वटा पुलको निर्माण कार्य सम्पन्न गर्न रु. ३ अर्ब ३० करोड वनियोजन गरेको छु।

221. कोशी, कालीगण्डकी र कर्णाली कोरिडोरको निर्माण कार्यलाई तीव्रताका साथ अगा ड बढाइनेछ। कालीगण्डकी कोरिडोरको गैंडाकोट–राम्दी–मालढुंगा खण्ड र मालढुंगा–बेनी–जोमसोम–कोरोला खण्ड गरी थप ५० कलो मटर र कोशी कोरिडोरको थप ३० कलो मटर सडक कालोपत्रे गरिनेछ।कर्णाली कोरिडोरको५ वटा पुल निर्माण र ५० कलो मटर सडक स्तरोन्नति गरिनेछ। उत्तर द क्षण कोरिडोरको ला ग रु.४ अर्ब ४३ करोड वनियोजन गरेको छु।

222. मदन भण्डारी राजमार्गको बाँकी निर्माण कार्य अगा ड बढाउन रु. ३ अर्ब ६० करोड वनियोजन गरेको छु।रत्न राजमार्ग, कर्णाली राजमार्ग, सद्धार्थ राजमार्ग लगायतका सडक सञ्जालको वस्तारर

स्तरोन्नति कार्यलाईतीव्रता दिइनेछ। नागढुंगा–नौबिसे–मुग्लिङ्ग खण्डमा थप ४० कलो मटर स्तरोन्नति गरिनेछ। आँबुखैरनी–पोखरा खण्डमा कालोपत्रे सम्पन्न गरिनेछ।मुग्लिङ्ग–आँबुखैरनी खण्ड वस्तारको निर्माण कार्य शुरू गरिनेछ। यसको ला ग रु. ९ अर्ब ५७ करोड वनियोजन गरेको छु।

223. शहीद मार्ग अन्तर्गत होलेरी-दारबोट खण्डमाबीस कलो मटर कालोपत्रे, दारबोट–घर्ती गाउँ–दुईखोली खण्डमा बीस कलो मटर ग्राभेलर घोराही–होलेरी खण्डमा कालोपत्रे शुरू गरिनेछ।यसको ला ग रु. १ अर्ब २५ करोड वनियोजन गरेको छु।भेरी कोरिडोर, तमोर कोरिडोर, महाकाली कोरिडोर, सेती लोकमार्ग रसालझण्डी–सन्धिखर्क–ढोरपाटनसडककोस्तरोन्नति गरिनेछ।कोरिडोर तर्फ रु. ३ अर्ब ८६ करोड वनियोजनगरेको छु।

224. अन्तरदेशीय व्यापारिकमार्गको गल्छीदे ख स्याफ्रुबेशीसम्म सडक स्तरोन्नति कार्यसम्पन्नगरिनेछ। स्याफ्रुबेशी–रसुवागढी सडक स्तरोन्नति कार्य शुरू गरिनेछ। यसका ला ग रु.१ अर्ब ८० करोड वनियोजन गरेको छु।

225. पृथ्वी राजमार्गको वमलनगरदे ख गोर्खाको लग लगकोट–भच्चेक–बारपाक–बुङकोट–गोरखाबजार–मनकामना–बेनीघाटसम्म पडवे यातायात प्रणालीको संभाव्यता अध्ययनर लगानी ढाँचा तय गरी निर्माण कार्य अगा ड बढाइनेछ।

226. राष्ट्रिय राजमार्ग र रणनीतिक सडक अन्तर्गत १ सय ५० वटा पुल निर्माण कार्य सम्पन्न गरिनेछ। नारायणी तथा तिनाठ नदीमा सग्नेचर ब्रिजनिर्माणकार्य अगा ड बढाइनेछ। यी कार्यक्रमका ला ग रु.२ अर्ब ४६ करोड वनियोजन गरेको छु।

227. सस्नेखोला–नागढुंगा सुरुङमार्ग निर्माण सम्पन्न गरी यातायात सञ्चालन गरिनेछ। सद्धबाबा सुरुङ मार्गको मुख्य सुरुङ खन्ने कार्य सम्पन्न गरिनेछ। ग्वार्को चोकमा फ्लाईओभरको निर्माण कार्य सम्पन्न गरी यातायात सञ्चालन गरिनेछ।कोटेश्वर इन्टरसेक्सन निर्माण कार्य शुरू गरिनेछ।सुरुङमार्ग,फ्लाईओभरर इन्टरसेक्सन निर्माणका ला गरु. ५ अर्ब ६३ करोड वनियोजन गरेको छु।

228. राष्ट्रिय राजमार्गको २ सय ५० कलो मटर र अन्य राजमार्गको ७ हजार ८ सय कलो मटर सडकको मर्मत सम्भार गर्न रु. ६ अर्ब ५४ करोड वनियोजन गरेको छु।

229. सडक दुर्घटना न्यूनीकरण तथा सुर क्षत राष्ट्रिय सडक सञ्जालको ला ग डजाइन तथा निर्माणको चरणमा सडक सुरक्षा परीक्षणको व्यवस्था गरिनेछ। सम्भा वत दुर्घटनास्थल पहिचान गरी घुम्ती तथा साँघुरो सडकमा क्र्यास व्यारियरको निर्माण गरिनेछ। काठमाडौं उपत्यका भत्रका व्यस्त ४४ वटा चोकमा स्मार्ट ट्रा फक लाइट जडान गरिनेछ।

230. जयनगर–बर्दिवास रेलमार्ग अन्तर्गत वजलपुरा–बर्दिवास खण्ड तथा बथनाहा– वराटनगर खण्डमा जग्गा प्राप्तिको कार्य सम्पन्न गरिनेछ। पूर्व पश्चिम वद्युतीय रेलमार्गको बर्दिबास-चोचा खण्डको निर्माणाधीन कार्य सम्पन्न गरिनेछ। केरुंग–काठमाडौं रेलमार्गको सम्भाव्यता अध्ययन सम्पन्न गरिनेछ।रेलमार्ग वकासका ला ग रु.३ अर्ब ८८ करोड वनियोजन गरेको छु।

231. सुनकोशी र नारायणी नदीमा जलमार्ग निर्माण शुरूगरिनेछ। नारायणी नदीमा सञ्चा लत जलयानमा यात्रु चढ्न र ओर्लन सहज र सुर क्षत हुने गरी ट र्मनल निर्माण गरिनेछ।

२३२. यातायात व्यवस्थापनमा डजिटल प्रणाली लागू गरी सार्वजनिक यातायात सेवालाई सर्वसुलभ, सुरक्षत, भरपर्दो र पहुँचयोग्य बनाइनेछ।दिगो तथा वातावरण मैत्री यातायात प्रणालीको वकास गरिनेछ।

२३३. सडक दूर्घटनाबाट घाइते व्यक्तिको उपचारका लागि प्रदान गरिने रकम र सडक दुर्घटनाबाट मृत्यु भएका व्यक्तिको परिवारलाई दिइने क्षतिपूर्ति रकम वृद्धि गर्न आवश्यकव्यवस्था मलाइनेछ।

२३४. भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालयको लागि रु.१ खर्ब ५० अर्ब ५३ करोड वनियोजन गरेको छु।

आवास तथा सहरी वकास

२३५. सहर तथा बस्तीलाई आर्थिक रूपमा गतिशील,वातावरणीय रूपमा स्वच्छ, सुरक्षत, व्यवस्थित रउत्थानशील बनाउनसहरी पूर्वाधारमा लगानी केन्द्रित गरेको छु।व्यवस्थित शहरी वकासको लागि सघन शहरी कार्यक्रम तथा बस्ती वकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्न रु. २७ अर्ब वनियोजन गरेको छु।

२३६. आगामी आर्थिक वर्ष संघीय संसद भवन निर्माण कार्य सम्पन्न गर्न रु.२ अर्ब १२ करोड वनियोजन गरेको छु।

२३७. सुरक्षत नागरिक आवास कार्यक्रम सञ्चालनबाट आगामी वर्ष ५४ हजार 3 सय 92 हजार घरको फुस, पराल, खरको छानालाई जस्तापाता वा अन्य स्थायी सामग्रीले प्रतिस्थापनगरिनेछ। जनता आवास कार्यक्रम अन्तर्गत गरिब, असहाय तथा सीमान्तकृत समुदाय बसोबास गर्ने अव्यवस्थित तथा झुपडी वस्तीलाई व्यवस्थित वस्तीमा स्तरोन्नति गरिनेछ। यी कार्यक्रमका लागरु. ८० करोड वनियोजन गरेको छु।

२३८. पूर्वाधार वकास, रोजगार सर्जना र क्षमता वकास गर्न नगरपा लकामा सञ्चा लत शहरी शासकीय क्षमता वकास कार्यक्रमका ला ग रु. १० अर्ब वनियोजन गरेको छु।

२३९. हुलाकी राजमार्ग आसपासका साना तथा नयाँ सहरमा सहरी पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ।प्रमुख धा र्मक एवं पर्यटकीय स्थल लुम्बिनी र लुम्बिनी कोरिडोरमा रहेका नगरपा लका तथा पोखरा र जनकपुरमा एकीकृत सहरी पूर्वाधार वकास गरिनेछ।एकीकृत सहरी पूर्वाधार वकासका ला ग रु.४ अर्ब १३ करोड वनियोजन गरेको छु।

२४०. प्रादे शक राजधानीमा मौ लक सहर वकास गर्न सम्भाव्यता अध्ययनका ला ग रकम व्यवस्था गरेको छु।नवलपरासी बर्दघाट सुस्ता पूर्व र रुकुम पूर्व जिल्ला सदरमुकामको प्रशासनिक केन्द्रको पूर्वाधार निर्माणका ला ग रु.१ अर्ब २१ करोड वनियोजन गरेको छु।

२४१. काठमाडौं उपत्यकाको गोदावरी,तारकेश्वर,ल लतपुर,नागार्जुन,चाँगुनारायण, भक्तपुर लगायतका नगरपा लकामा जग्गा वकास गरिनेछ। काठमाडौंको उत्तर पूर्व क्षेत्रमा नयाँ नगर निर्माण कार्य अगा ड बढाउन बजेट व्यवस्था गरेको छु। सुर्खेतको भेरी गंगा उपत्यकालाई पहाडी क्षेत्रको आधुनिक शहर बनाउन गुरुयोजना तर्जुमा गरिनेछ। नख्खु कोरिडर र धोबीखोला कोरिडर निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ।डोटीको सलगढीलाई साँस्कृतिक शहरको रूपमा वकास गरिनेछ।

२४२. काठमाडौं उपत्यका र अन्य सम्भाव्य स्थानमा सरकारी र निजी क्षेत्रको सहभा गतामा जग्गा वकास गरी वपद् प्रतिरोधी र सुपथ मूल्यका ५० हजार आवास एकाइको वकास गरिनेछ। पहिलो चरणमा काठमाडौं उपत्यका वकास प्रा धकरणबाट प्रस्ताव गरिएका

नयाँ शहरमा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।दोस्रो चरणमा संभाव्यताका आधारमा काठमाडौं उपत्यका बाहिर आवास एकाइ वकास गरिनेछ।

२४३. वैदे शक रोजगारीबाट आर्जित रकमबाट आवास बनाउन चाहने परिवारलाई व्यवस्थित बस्ती वकास कार्यक्रममा आवद्ध गरिनेछ। स्थानीय तहसँग समन्वय गरी वप्रेषणको रकमले घर बनाउन चाहने कम्तीमा १०परिवारलाई एकै स्थानमा एकल वा सामुहिक आवास बनाउन प्रोत्साहित गरिनेछ।

२४४. बाराको सीम्रौनगढ, पर्साको ठोरी, मुस्ताङको लोमान्थाङ, उपल्लो डोल्पाको धो उपत्यका, हुम्लाको लमी उपत्यकार कञ्चनपुरको चाँदनी दोधारामा नयाँ नमूना बस्ती निर्माण गरी आ र्थक तथा पर्यटकीय केन्द्रको रूपमा वकास गरिनेछ।

२४५. स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा काठमाडौं उपत्यकाको धोबिखोला, बागमतीरबिष्णुमती कोरिडोरमा स्काई-वे तथा पडवे यातायात प्रणालीको सम्भाव्यता अध्ययन गरी निर्माण कार्य अगा ड बढाइनेछ।

२४६. सहरी सौन्दर्य र स्वच्छताका ला ग स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा सहरका नदी कनारामा हरियाली प्रवर्द्धन र पार्कको निर्माण कार्यलाई अ भयानका रूपमासञ्चालन गरिनेछ। घना बस्तीमा खुला क्षेत्रको पहिचान र संरक्षण गर्दै समुदायको सहकार्यमा एक वडा एक पार्क निर्माण गरिनेछ। नगर वकास कोषको पुर्नसंरचना गरी सहलगानीमा सहरी पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ।

247. बागमती नदीमा सुक्खायाममा न्यूनतम बहाव सुनिश्चित गर्न काठमाडौंउपत्यका वरिपरीका क्षेत्रमा जलपुनर्भरण केन्द्र निर्माण र जलाधार संरक्षणगरिनेछ। बागमती नदी प्रणालीको शान,सभ्यताको उत्थानभन्ने सोचका साथ बागमती नदीको सफाइ अ भयानलाई निरन्तरता दिइनेछ। बागमती सभ्यता परियोजनाका ला ग रु. २ अर्ब ७२ करोड वनियोजन गरेको छु।

248. शहरी वकास मन्त्रालयतर्फ रु. ९२ अर्ब६३ करोड वनियोजन गरेको छु।

जलवायु परिवर्तन र वपद् व्यवस्थापन

249. जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा न्यूनीकरणका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

वपद्व्यवस्थापनरजलवायुअनुकूलनकाकार्यक्रमलाईएकीकृतरूपमासञ्चालन गर्ने व्यवस्था मलाइनेछ। जलवायु परिवर्तनबाट परेको असरलाईएकीकृत र सन्तु लत रूपमा सम्बोधन गर्न राष्ट्रपति जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापन कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

250. जलवायु परिवर्तनबाट हिमाली र पर्वतीय क्षेत्रमा परेको प्रभावका वषयमा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चहरूमा सम्वाद गरी हिमाल जोगाऔं, मानवता बचाऔंअ भयानलाईनिरन्तरतादिइनेछ।

251. भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्दा जलवायु परिवर्तन अनुकू लत पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ।संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट हुने भवन निर्माणमा जलवायु अनुकुलन तथा ऊर्जा दक्षता अ भवृद् ध गरिनेछ।जलवायु परिवर्तनबाट कृ ष क्षेत्रमा परेको प्रभाव न्यूनीकरण र अनुकूलन हुने गरी उपयुक्त प्र व धको प्रयोग गरिनेछ।

शान्ति प्र क्रया तथा संक्रमणकालीन न्याय

२५२. शान्ति प्र क्रया र संक्रमणकालीन न्यायसम्बन्धी बाँकी काम सम्पन्न गरिनेछ। द्वन्द्बपी डत परिवारलाई क्षतिपूर्ति, आ र्थक सहायता र पुन:स्थापनाका ला गशान्ति कोष स्थापना गर्न रु. १ अर्ब वनियोजन गरेको छु। सशस्त्र द्वन्द्व, जनआन्दोलन तथा अन्य आन्दोलनमा घाइते र अपाङ्गता भएकालाई प्रदान गरिदैँ आएको जीवन निर्वाह भत्तालाई निरन्तरता दिएको छु।

कानून तथा न्याय

२५३. कानूनी शासनको प्रत्याभूति गरी मानव अ धकार संरक्षणलाई उच्च प्राथ मकता दिइनेछ।न्याय प्रणालीलाई छिटोछरितो, प्रभावकारी, अनुमानयोग्य र पहुँचयुक्त बनाउँनसूचना प्र व धको उपयोग गरिनेछ। न्यायिक जनशक्तिको क्षमता वकास गरिनेछ। निःशुल्क कानूनी सहायता कार्यक्रमलाई सबै जिल्लामा वस्तार गरिनेछ।

२५४. अपराध अनुसन्धान, अ भयोजन र प्रतिरक्षा प्रणालीलाई वैज्ञानिक र वस्तुगत बनाउन संस्थागत सुदृढीकरण गरिनेछ।पारस्परिक कानूनी सहायता र सुपुर्दगी सम्बन्धमा व भन्न राष्ट्रसँग द् वपक्षीय सन्धि गर्ने कार्य अगा ड बढाइनेछ।

राष्ट्रिय सुरक्षा

२५५. देशको सार्वभौमसत्ता, स्वतन्त्रता, भौगो लक अखण्डता, राष्ट्रियता र स्वाधीनताको संरक्षण गर्दै राष्ट्रिय एकतालाई अक्षुण्ण राख्न राष्ट्रिय सुरक्षा नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ।

२५६. नेपाली सेनालाई प्र व धयुक्त, दक्ष एवं व्यावसायिक बनाइनेछ। बङ्करदे ख ब्यारेकसम्म कार्यक्रमलाई रु. १ अर्ब ५० करोड

वनियोजन गरेको छु। राष्ट्रिय सेवा दल तालीमलाई स्थानीयस्तरसम्म वस्तार गरिनेछ।

257. रक्षा मन्त्रालयको ला ग रु.५९ अर्ब८७ करोड वनियोजन गरेको छु।

शान्ति सुरक्षा तथा अपराध नियन्त्रण

258. मुलुकमा शान्ति सुरक्षा तथा अमनचयन कायम गर्दै जनतामा सुरक्षाको प्रत्याभूति गरिनेछ। नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी बलर राष्ट्रिय अनुसन्धान वभागको संस्थागत सुदृढीकरण गरी दक्ष एवं व्यावसायिक बनाइनेछ। सुरक्षाकर्मीको सेवानिवृत्त हुने उमेरपुनरावलोकन गर्नअध्ययन गरिनेछ।

259. अध्यागमन प्रणाली डजिटलाइज्ड गरी अत्याधुनिक बनाइनेछ। अनलाइन मार्फत ई- भसाको ला ग आवेदन दिन सक्ने प्रणाली लागू गरिनेछ।

260. कारागारलाई सुधार गृहको रूपमा वकास गरिनेछ। खुला कारागारको अवधारणा अनुसार कैदीबन्दीलाई लघु, घरेलु तथा साना उद्यमका रोजगारीसँग आवद्ध गरिनेछ।कारागारमाकैदीबन्दीको चाप कम गर्न प्रोवेसन र प्यारोलको व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ। निर्माणाधीन १ हजार ३ सय ७० जना क्षमताको नुवाकोट कारागारलाई सञ्चालनमा ल्याइनेछ।

261. कसूरजन्य सम्प त्त रोक्का, नियन्त्रण र जफतसम्बन्धी एकीकृत केन्द्रीय अ भलेख अद्याव धक गरी कसूरजन्य सम्प त्त तथा साधनको उ चत व्यवस्थापन गरिनेछ।

२६२. अन्तर्राष्ट्रिय सीमा सुरक्षा व्यवस्थालाई सुदृढ र प्रभावकारी बनाइनेछ। सीमा सुरक्षामा स्थानीय नागरिकको सहभागितार अपनत्व बढाउने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

२६३. विपद् व्यवस्थापनसम्बन्धी कार्यलाई प्राथमिकताका साथ अघि बढाइनेछ। विपद् उद्धार तथा राहतको क्षेत्रमा नागरिकको क्षमता अभिवृद्धि गर्दै विपद्मा नागरिक सहभागितासम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

२६४. गृह मन्त्रालय तर्फ रु. १ खर्ब ९९ अर्ब २४ करोड विनियोजन गरेको छु।

अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध

२६५. नेपालको स्वतन्त्रता, सार्वभौमसत्ता, भौगोलिक अखण्डता, स्वाधीनता, राष्ट्रिय सुरक्षा र एकता एवं नेपालीको हित प्रवर्द्धन गर्दै सार्वभौमिक समानता, पारस्परिक लाभ र सम्मानमा आधारित स्वतन्त्र र सन्तुलित अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध कायम गरिनेछ।

२६६. अन्तर्राष्ट्रिय, बहुपक्षीय तथा क्षेत्रीय मञ्चमा नेपालको उपस्थिति सशक्त बनाइनेछ। विभिन्न देशमा जोखिमपूर्ण अवस्थामा रहेका नागरिकको उद्धार र संरक्षण गरिनेछ।

२६७. वैदेशिक लगानी,व्यापार,पर्यटनप्रवर्द्धनर विकास सहायता परिचालन गर्न आर्थिक कूटनीतिलाई प्रभावकारी र परिणाममुखीबनाइनेछ।

२६८. परराष्ट्र मन्त्रालयको लागि रु. ६ अर्ब ७७ करोड विनियोजन गरेको छु।

आर्थिक योजना तथा तथ्याङ्क

२६९. राष्ट्रिय लेखा तथ्याङ्ककको आधार वर्ष परिवर्तन गर्ने गणना तथा सर्वेक्षण कार्यक्रमसञ्चालन गरिनेछ। राष्ट्रिय तथ्यगत विवरणलाई

अद्याव धक गरी एकीकृत राष्ट्रिय तथ्याङ्क प्रणालीको वकास गरिनेछ। दोस्रो आ र्थक गणना २०८२ को पूर्व तयारी कार्य सम्पन्न गरिनेछ।

२७०. सार्वजनिक नीति निर्माणलाई तथ्य र प्रमाणमा आधारित बनाउन व्यवहारिक अध्ययन अनुसन्धानमा जोड दिइनेछ। अध्ययन अनुसन्धानसम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने र अध्ययन अनुसन्धान प्रतिवेदन राष्ट्रिय योजना आयोगमाएकीकृत रूपमा भण्डारण गर्ने व्यवस्था मलाइनेछ।

२७१. अनुसन्धानर वकासमा संलग्न संस्थामा लगानी वृद्ध गर्दै ल गनेछ। वा र्षक पुँजीगत बजेटको एक प्रतिशत रकम अनुसन्धान र वकासमा छुट्याउने व्यवस्था मलाएको छु। आगामी आ र्थक वर्ष रु. १ अर्बको अनुसन्धान र वकास कोष स्थापना गरिनेछ।

वत्तीय सुदृढीकरण र पहुँच

२७२. अर्थतन्त्रको सन्तु लत र दिगो वकासका ला ग साधन परिचालन गर्ने गरी वत्तीय क्षेत्रलाई थप सबल र प्रतिस्पर्धी बनाइनेछ। बैंक तथा वत्तीय संस्थाप्रति जन वश्वास बढाईदिगो वकास गर्न ग्राहक हित संरक्षण, बैंक तथा वत्तीय संस्थाप्रति सेवाग्राहीको दायित्व, कर्जा व्यवस्थापन लगायतका वषयमा सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

२७३. बै कङ सेवा पुग्न बाँकी बझाङको साइपाल गाउँपा लकामा बैंकको शाखा स्थापना गरिनेछ। दुर्गम एवं ग्रामीण क्षेत्रमा बै कङ सेवा प्रदान गर्न डजिटल बैं कङ, घुम्ती बैं कङ र मोबाइल बैं कङ सेवालाई सघन रूपमा उपयोग गर्दै ल गनेछ।

२७४. वप्रेषणलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन गर्न सोभरेन वेल्थ फण्ड स्थापना गरिनेछ। यो कोषलाई सार्वजनिक पूर्वाधार लगानीको परिपूरकको रूपमा स्पेशल पर्पस भेहिकल मार्फत उपयोग गरिनेछ।

२७५. व भन्न क्षेत्रलाई सहु लयतपूर्ण कर्जा उपलब्ध गराई व्याजमा दिइदै आएको अनुदानलाई प्रभावकारी बनाउन ब्याज अनुदानसम्बन्धी कार्य व ध पुनरावलोकन गरिनेछ।सहु लयतपूर्ण कर्जाको ला ग रु. ११ अर्ब वनियोजन गरेको छु।

२७६. वत्तीय क्षेत्रसँग सम्बन्धित कानूनलाई अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुकूल बनाइनेछ। नियामक निकायको नियमन र सुपरिवेक्षण क्षमता सबल र प्रभावकारी बनाइनेछ। नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन र वदेशी वनिमय निय मत गर्ने ऐन संशोधन गरिनेछ। धतोपत्र बोर्ड नेपाल र नेपाल बीमा प्रा धकरणको संस्थागत क्षमता सुधार गरिनेछ।

२७७. सामाजिक बैं कङका ला ग स्थानीय तहलाई वत्तीय संस्थासँग सहकार्य गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ। न्यून आय भएका वर्ग र सीमान्तकृत समुदायलाई लघुबीमामा आवद्ध गराउँदै ल गनेछ।

२७८. पुँजी बजारका लगानीकर्ताको लगानी र हित संरक्षण गर्न धतोपत्र बोर्ड नेपालको संस्थागत सुदृढीकरण गरिनेछ। नेपाल स्टक एक्सचेञ्ज ल मटेडर स डएस एण्ड क्लियरिङ् ल मटेडको संरचनागत सुधार गरिनेछ। वस्तु वनिमय बजारको सञ्चालन गर्न कानूनी र संस्थागत व्यवस्था मलाइनेछ। निश्चित रकम भन्दा बढी पुँजी भएका कम्पनीलाई अनिवार्य रूपमा धतोपत्र बजारमा सूचीकरण हुनुपर्ने व्यवस्था गरिनेछ।

सम्प त्त शुद्धीकरण

२७९. वत्तीय अपराधको प्रभावकारी नियन्त्रणका ला ग जो खममा आधारित मूल्याङ्कन प्रणाली अवलम्वन गरिनेछ। क्षेत्रगत जो खम मूल्याङ्कन, नियमन, सुपरिवेक्षण, अनुसन्धान र अ भयोजन कार्यलाई प्रभावकारी बनाइनेछ। अ धक जो खम रहेका क्या सनो, बहुमूल्य धातु, सहकारी, घरजग्गा, वप्रेषण र बैं कङ क्षेत्रको सघन सुपरीवेक्षण गर्ने व्यवस्था मलाइनेछ।

संघीयता सबलीकरण

२८०. संघीयता कार्यन्वयनलाई पूर्णता दिन बाँकी कानून प्राथ मकताकासाथ तर्जुमा गरिनेछ। संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको एकल तथा साझा अ धकारको वस्तृतीकरणसम्बन्धी परिमार्जित प्रतिवेदन कार्यान्वयन गरी अ धकार र कार्य क्षेत्रमा रहेको दोहोरोपनाको अन्त्य गरिनेछ। राजस्व बाँडफाँट र वत्त हस्तान्तरण गर्दा लइने आधार र सूचकलाई हालसम्मको अभ्यास र अनुभवको आधारमा पुनरावलोकन गरी वस्तुनिष्ठ, समन्यायिकर यथार्थपरक बनाइनेछ।

सार्वजनिक संस्थान

२८१. सार्वजनिकसंस्थानकोनाममारहेकाजग्गाको क्षेत्रफल र चार कल्ला यकीन गरी संस्थानको सम्प त्त संरक्षण गरिनेछ। सार्वजनिक संस्थानलाई एकीकृत रूपमा होल्डिङ कम्पनी मार्फत सञ्चालन गर्न कानूनी व्यवस्था गरिनेछ। सार्वजनिक संस्थानलाई सम्भाव्यताका आधारमा पब्लिक ल मटेड कम्पनीमा रूपान्तरण गरिनेछ। उत्पादन र रोजगारीमा योगदान गर्न सक्ने सम्भावना रहेका रुग्ण उद्योग निजी क्षेत्रसँगको साझेदारीमा सञ्चालनमा ल्याइनेछ। निजी क्षेत्रका रुग्ण उद्योगलाई पुनस्था पत हुन सहजीकरण गरिनेछ।

२८२. बन्द अवस्थामा रहेको बिराटनगर जुट मल, हेटौडा कपडा उद्योग, गोरखकाली रबर उद्योगलगायतका उद्योग सार्वजनिक-निजी साझेदारीमा सञ्चालनमा ल्याइनेछ।

२८३. नेपाल वायुसेवा निगमकोव्यवस्थापन तथा सञ्चालनमा रणनीतिक साझेदारको सहभा गतागराइनेछ। सार्वजनिक संस्थानको सम्प त्तलाईमौद्रिकीकरणगरिनेछ। नेपाल नागरिक उड्डयन प्रा धकरणको पुनर्संरचना गरी नियामकीय क्षमता सुदृढ गरिनेछ।

वकास सहायता परिचालन

२८४. वक सत अन्तर्राष्ट्रिय परिदृश्य र प्राप्त अनुभवका आधारमा नयाँ वकास सहायता नीति तर्जुमा गरिनेछ।व्यापारिक, निजी, गैरसरकारी कोष तथा अनुदान र सहु लयतपूर्ण ऋण सहायतालाई म श्रत गरी सम्मि श्रत वत्त व धमा वकास सहायता परिचालन गर्ने प्रबन्ध गरिनेछ।

२८५. वकास सहायताको उपयोग क्षमता बढाउन प्रोजेक्ट रे डनेस फल्टरको उपयोग गरिनेछ। वकास सहायताका आयोजना सम्झौता गर्दा नै आयोजना कार्यान्वयन कार्ययोजना समावेश गर्नुपर्ने व्यवस्था मलाइनेछ।

२८६. गुणस्तरीय र प्रतिस्पर्धी आयोजना वकास गरी अनुकूलन एवं जलवायु कोष तथा सु वधामा पहुँच अ भवृद् ध गरिनेछ।वातावरणीय न्यायको सद्धान्त अनुरूप अ धकारमुखी अवधारणामा उपलब्धहानी तथा क्षति कोष लगायतका सबै जलवायु कोष तथा सु वधामा पहुँच स्था पत गरी सहायता परिचालन गरिनेछ।

शासकीय सुधार

२८७. सङ्घीय निजामती सेवा कानून यसै अधिवेशनबाट पारित गरी कार्यान्वयन गरिनेछ। राष्ट्रसेवक कर्मचारीको मनोबल बढाउन, काममा उत्प्रेरित गराउन, सेवा सुरक्षा, संरक्षण र अनुमानयोग्य सरुवा बढुवा प्रणाली सुनिश्चित गरिनेछ।

२८८. सार्वजनिक क्षेत्रमा सूचना प्रविधको अधिकतम प्रयोग गरी सेवा प्रवाहलाई थप सुदृढ गरिनेछ।ई-गभर्नेन्सको माध्यमबाट सार्वजनिक सेवालाई मुहाररहित,कागजरहितर सम्पर्करहित बनाई गुणस्तर अभिवृद्धि गरिनेछ।

२८९. सेवाग्राही र सेवाप्रदायकबीच नियमित सम्वाद मार्फत सम्पादित कामको विषयमा सेवाग्राहीको पृष्ठपोषण लिन, गुनासाको तत्काल सम्बोधन गर्नेर कार्यसम्पादनमा सुधार ल्याउन सेवाग्राहीसँग शुक्रबार कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

२९०. भ्रष्टाचारमा शून्य सहनशीलताको नीति लिइनेछ । भ्रष्टाचारको दृष्टिले उच्च जोखिमका क्षेत्र पहिचान गरी नियन्त्रणका लागि एकीकृत रूपमा प्रवर्द्धनात्मक ,निरोधात्मक तथा उपचारात्मक उपाय अवलम्बन गरिनेछ ।

सार्वजनिक खर्च र आयोजना व्यवस्थापन

२९१. सार्वजनिक खर्चलाई प्रतिफलमुखी बनाउन मितव्ययिता अपनाइनेछ।कार्यालयको प्रकृति र जनशक्तिको आधारमा कार्यालय सञ्चालन खर्च, घरभाडा, बिजुली, ईन्धन,पानी, सञ्चार महसुल खर्चमा मितव्ययिता कायम गरिनेछ। मन्त्रालय र निकायको चालु प्रकृतिका खर्च कार्यक्रम खर्चबाट व्यहोर्ने प्रवृत्ति निरुत्साहित गरिनेछ।आयोजनासञ्चालनको लागि आवश्यक पर्ने जनशक्ति निजामती सेवाबाट खटाउने व्यवस्था मिलाइनेछ।

२९२. संघीय कार्यालय औचत्य र आवश्यकताको आधारमा एक आपसमा गाभनेछवा खारेज गरिनेछ। सरकारी कार्यालयको सेवाप्रवाह,जनशक्ति, कार्यक्षेत्र र कार्यवोझ लगायतको आधारमा भवनको संरचना,आकारर आन्तरिक साजसज्जाको मापदण्ड तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ।

२९३. वभन्न मञ्चमा मुलुकको प्रतिनिधित्व सम्बन्धित देश वा कार्यक्षेत्रमा रहेका नेपाली दूतावासबाट गर्ने व्यवस्था मलाई नेपाल सरकारबाट अनिवार्य रूपमा प्रतिनिधित्व गर्नुपर्ने बाहेक वैदेशक भ्रमणलाई निरुत्साहित गरिनेछ।

२९४. सार्वजनिक खर्च तथा वत्तीय उत्तरदायित्व मूल्याङ्कनको तेस्रो प्रतिवेदनका आधारमा सार्वजनिक वत्त व्यवस्थापन सुधार रणनीति तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ।

२९५. आन्तरिक ऋणको पुनर्संरचना गरी मध्य र दीर्घकालीन उपकरणको उपयोग गर्ने रणनीति लइनेछ। परियोजना वशेष ऋणपत्र मार्फत लगानी जुटाउने प्रबन्ध मलाइनेछ। नेपालसरकारमार्फतसरकारीसंस्थानमा परिचालन हुने ऋण एस्क्रो एकाउन्ट मार्फत सोझै भुक्तानी गर्ने व्यवस्था मलाइनेछ।

२९६. निर्माणजन्य सामग्रीको सहज उपलब्धताको लागि प्रदेश र स्थानीय तहसँगको समन्वय र सहकार्यलाई प्रभावकारी बनाइनेछ।

२९७. सार्वजनिक खरिद प्रक्रियालाई थप सरल र पारदर्शी, लागतप्रभावी बनाउन वस्तु तथा सेवाको प्रकृतिअनुरूप अलग अलग मापदण्ड तर्जुमा गरिनेछ। बोलपत्र प्रस्ताव गर्दा लागत अनुमानभन्दा बढीको मात्र प्रस्ताव पेश भएमा सो मध्ये न्यूनतम बोलपत्र प्रस्तावकसँग ठेक्काको शर्त परिवर्तन नहुने गरी वार्ताबाट ठेक्का सम्झौता गर्न सकने व्यवस्था मलाइनेछ।

२९८. इ–मार्केट पोर्टल तयार गरी पोर्टलमा सूचीकृत वस्तु तथा सेवा सधै वार्ताद्वारा खरिद गर्न स कने व्यवस्था गरिनेछ। योग्यता मूल्याङ्कन गर्नु नपर्ने तो कएको मूल्य सीमासम्मको खरिद सूचना प्रणालीमा नै रिभर्स अक्सनका माध्यमबाट योग्य प्रस्तावक छनौटगरी खरिद गर्न स कनेलगायतका वषय समावेश गरी सार्वजनिक खरिद कानून संशोधन गरिनेछ।

२९९. सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालयको संस्थागत सुदृढीकरण गरिनेछ। सार्वजनिक निर्माण र परामर्श सेवा खरिदको स्ट्याण्डर्ड बि डङ्ग डकुमेन्ट परिमार्जन गरिनेछ। वद्युतीय खरिद प्रणालीलाई सुदृढ गरी निर्माण व्यवसायी र परामर्शदाताको ववरण एकीकृत रूपमा प्राप्त गर्ने व्यवस्था मलाइनेछ। ठेक्का व्यवस्थापनमा संलग्न निर्माणकम्पनीकोतेस्रो पक्षबाट रेटिङ् गराई मूल्याङ्कनको आधारको रूपमा लन स कने व्यवस्था मलाइनेछ।

३००. आयोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी तो कएको समयमा नै सम्पन्न गर्न आन्तरिक प्रतिस्पर्धाको आधारमा आयोजना प्रमुख छनौट गर्ने र कार्यसम्पादन सम्झौतामा तो कएकोन्यूनतम अंक हा सल नगरेमा बाहेक आयोजना अव धभर सरुवा नगर्ने गरी मापदण्ड तयार गरी कार्यान्वयनमाल्याइनेछ।

३०१. वकास आयोजना कार्यान्वयनसम्बन्धी एकीकृत ऐन तर्जुमा गरिनेछ। आयोजना कार्यान्वयनमा सरोकारवालार समुदायको संलग्नताअ भवृद् ध गरिनेछ। राष्ट्रिय प्राथ मकताका आयोजनामा दुई सफ्टमा काम गर्ने व्यवस्था मलाइनेछ। तो कएको समय अगावै आयोजना सम्पन्न गर्ने कर्मचारी र निर्माण व्यवसायीलाई पुरस्कृत गर्ने प्रबन्ध गरिनेछ।

३०२. आगामी आ र्थक वर्षको बजेट कार्यान्वयन कार्ययोजना २०८१ असारमसान्त भत्र र आवश्यक कार्य व ध, मापदण्ड र निर्दे शका २०८१ साठन मसान्त भत्र तयार गरिसक्नुपर्नेछ।

सम्माननीय महोदय,

अब म मा थका क्षेत्रगत नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनका ला ग बजेट वनियोजन र स्रोत व्यवस्थापनको अनुमान प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु।

३०३. आगामी आ र्थक वर्षका ला ग कुल खर्च रु. १८ खर्ब ६० अर्ब ३० करोड वनियोजन गरेको छु। कुल वनियोजनमध्ये चालुतर्फ रु. ११ खर्ब ४० अर्ब ६६ करोड अर्थात् ६१.३१ प्रतिशत, पुँजीगततर्फ रु. ३ खर्ब ५२ अर्ब ३५ करोड अर्थात् १८.९४ प्रतिशत र वत्तीय व्यवस्थातर्फ रु. ३ खर्ब ६७ अर्ब २८ करोड अर्थात् १९.७४ प्रतिशत रहेको छ। यो खर्च अनुमान चालु आ र्थक वर्षको वनियोजनको तुलनामा ६.२ प्रतिशतले बढी र संशो धत अनुमानको तुलनामा २१.५६ प्रतिशतले बढी हो। कुल वनियोजनमा प्रदेश र स्थानीय तहमा वत्तीय हस्तान्तरण तर्फ रु. ४ खर्ब८ अर्ब ८७ करोड वनियोजन रहेको छ।

३०४. आगामी आ र्थक वर्षका ला ग अनुमान गरिएको खर्च व्यहोर्ने स्रोत मध्ये राजस्वबाट रु. १२खर्ब ६० अर्ब ३० करोड र वैदे शक अनुदानबाट रु. ५२ अर्ब ३३ करोड व्यहोर्दा रु.५खर्ब ४७ अर्ब ६७ करोड न्यून हुनेछ। सो न्यून पूर्ति गर्न वैदे शक ऋणबाट रु. २ खर्ब १७ अर्ब ६७ करोड जुटाइनेछ। राजस्व परिचालन र वैदे शक सहायता परिचालन गर्दा नपुग हुने खुद रु. ३ खर्ब ३० अर्ब आन्तरिक ऋणबाट व्यहोरिनेछ।

सम्माननीय महोदय,

अब म आ र्थक वर्ष २०८१/८२ को राजस्व नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छुः

३०५. आ र्थक क्रयाकलाप र लगानीमैत्री कर प्रणालीको माध्यमबाट आ र्थक वृद् धमा योगदान पुर्‌याउने गरी राजस्व प्रणालीमा सुधार गर्ने सोचका साथ राजस्व नीति प्रस्ताव गरेको छु। नयाँ व्यवसायिक ढाँचा र डिजिटल माध्यमबाट हुने आ र्थक कारोवारमा समन्यायिक करलगाउने, अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा प्रच लत असल अभ्यास अनुकूल राजस्वसम्वन्धी कानून तर्जुमा र अद्‌याव धक गरी राजस्वको आधार संरक्षण गर्ने र राजस्व प्रणालीलाई देशको कुल राष्ट्रिय आयसँग तादाम्य बनाउने गरी आगामी आ र्थक वर्षको राजस्व नीति र कार्यक्रम तर्जुमा गरेको छु। राजस्व नीतिका उद्‌देश्य देहायबमोजिम रहेका छन् :

(क) राजस्व प्रणालीमा सुधार गरी मुलुक भत्र आ र्थक क्रयाकलाप वस्तार, लगानी प्रवर्द्‌धन र स्वदेशी उत्पादन एवं उद्‌यमलाई प्राथ मकता र प्रश्रय दिनु,

(ख) राजस्वको दायरा वस्तार र कराधार संरक्षण गर्दै दिगो, पारदर्शी एवं समन्यायिक राजस्व प्रणाली वकास गर्नु,

(ग) करदाता शक्षा र सचेतनामूलक कार्यक्रमको माध्यमबाट करको दायरा वस्तार एवं कर परिपालना अ भवृद् ध गर्नु,

(घ) अन्तर निकाय समन्वय सुदृढ गर्दै राजस्व चुहावट नियन्त्रण गर्नु,

(ङ) राजस्व प्रशासनको दक्षता र व्यावसायिकताअ भवृद् ध गर्नु।

अब म आगामी आ र्थक वर्षका ला ग राजस्वसँग सम्बन्धित कार्यक्रम प्रस्तुत गर्दछुः

छुट सहु लयत, व्यापार सहजीकरण र लगानी प्रवर्द्धन

३०६. उद्योगले पैठारी गर्ने कच्चा पदार्थमा लाग्ने महसुल भन्दा तयारी वस्तुको पैठारीमा लाग्ने महसुल कम्तीमा एक तह कम गरी स्वदेशी उद्योगलाईप्राथ मकता र प्रश्रय दिन औष ध, इन्डक्सन चुल्हो, धागो, हेल्मेट, अगरबत्ती, सेनिटरी प्याड, काजु र बदाम प्रशोधन, स्प्रिङ पत्ता बनाउनेउद्योग लगायतका उद्योगको कच्चा पदार्थमा लागेको पैठारी महसुल र अन्तः शुल्क घटाएको छु।

३०७. स्वदेशी उद्योगको संरक्षण गर्न केहीतयारी वस्तुको पैठारी महसुल र अन्तः शुल्कमा वृद् ध गरेको छु। उद्योगको कच्चा पदार्थको पैठारीमा सहु लयत लन व भन्न निकायको सफारिश आवश्यक पर्ने व्यवस्थामा सुधार गरी उद्योगीलाई नै जिम्मेवार बनाउने व्यवस्था मलाएको छु।

३०८. वैदे शक पुँजी आक र्षत गर्न वदेशी बैंक तथा वत्तीय संस्थाबाट लएको ऋणको व्याज भुक्तानी गर्दा लाग्दै आएको आयकर घटाएको छु।

३०९. लगानी सम्भाव्य मुलुकबाट लगानी आप्रवाह वृद् ध गर्न दोहोरो करमुक्ति सम्झौताको मोडल वकास गरिनेछ। सो नमुनाका आधारमा सम्भाव्य मुलुकसँग सम्झौता गर्न वार्ता शुरू गरिनेछ।

३१०. अन्तर्राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय स्तरमा गरिएका प्रतिवद्धता तथा सम्झौताबमोजिम व्यापार सहजीकरण एवं लगानी प्रवर्द्धन गर्न नयाँ भन्सार ऐन तर्जुमा गरिनेछ।

311. सूचना प्र व ध उद्योगले आफ्नो नाफा पुँजीकरण गरेमा लाग्ने लाभांश करमा छुट दिने व्यवस्था मलाएको छु।

312. व्यवसायको क्षमता वस्तारका ला ग पुँजी वृद् ध गरेको अवस्थामा नियन्त्रणमा परिवर्तनका कारण लाग्ने करमा सहु लयत दिने व्यवस्था मलाएको छु। यसबाट खासगरी स्टार्ट अप र भेन्चर क्या पटल, प्राइभेट इक्विटि फन्ड लाभान्वित हुने वश्वास लएको छु।

313. दैनिक एक हजार लटर भन्दा बढी दूध उत्पादन गर्ने पशुपालन फर्म तथा उद्योगले पैठारी गर्ने स्टिल मल्क क्यानमा लाग्दै आएको १५ प्रतिशत भन्सार महसुल घटाई १ प्रतिशत मात्र कायम गरेको छु।

314. निकासी कर्ताले वदेशी मुद्रा प्राप्तीको कागजात तत्काल पेश गर्न नसक्ने अवस्था भएमा त्यस्तो कागजात पछि पेश गर्ने शर्तमा निकासी गर्न स कने निकासी मूल्यको सीमा सा वकको अमेरिकी डलर १० हजारबाट वृद् ध गरी अमेरिकी डलर २५ हजार पुर्याएको छु। यसबाट खासगरी साना तथा मझौला निकासी कर्ता उद्योग लाभान्वित हुने वश्वास लएको छु। वनमारा, पात पतिङ्गर लगायत खेर जाने सामग्रीबाट बन्ने पलेटको निकासीमा लाग्ने महशुल हटाएको छु।

315. कर ववादका कारण भोग्नु परेका समस्या एवं मर्काका सम्बन्धमा करदाताबाट गुनासो आइरहेको सन्दर्भमा कर निर्धारण लगायतका वषयमा अध्ययन गरी समस्या समाधान गरिने छ।

316. अपाङ्गता भएका व्यक्तिले पैठारी गर्ने स्कुटरमा मूल्य अ भवृद् ध कर फर्ता दिने व्यवस्थाको सट्टा भन्सार वन्दुमा नै छुट दिने व्यवस्था मलाएको छु।

कर प्रणालीमा सुधार

३१७. भन्सार महसुल दर तोक्ने र हेरफेर गर्ने वषय समावेश गरी छुट्टै नयाँ भन्सार महसुल वधेयक पेश गरेको छु। यसबाट भन्सार प्रशासनको काम कारवाहीमा सहजता र प्रभावकारीता अ भवृद् ध हुने अपेक्षा गरेको छु।

३१८. आन्तरिक राजस्व परिचालन रणनीति तर्जुमा गरी लागू गरिनेछ। छैठौं चरणको भन्सार सुधार तथा आधुनिकीकरण योजनाबमोजिम भन्सार प्रशासन सुधार गरिनेछ। राजस्व प्रशासनको वभागीय प्रमुखमा पदस्थापन गर्दा आवश्यक पर्ने निश्चित योग्यता एवं कार्यअनुभव सहितको मापदण्ड तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ।

३१९. कर प्रणाली सुधारसम्बन्धी उच्चस्तरीय सुझाव स मतिको प्रतिवेदन कार्यान्वयन गर्दै ल गनेछ ।

३२०. कर छुटदिंदा सरकारले त्याग गरेको करको हिसाब सरकारको वत्तीय प्रतिवेदनमा प्रतिबिम्बित हुने गरी कर खर्च प्रणाली अबलम्बन गरिनेछ। वकास सहायतासम्बन्धी नयाँ सम्झौता गर्दा आयोजनालाई कर छुट दिने व्यवस्था गर्नुको सट्टा कर फर्ता वा निकासाको माध्यमबाट कर छुट प्रदान गर्ने व्यवस्था मलाइनेछ।

३२१. मूल्य अ भवृद् ध करमा दर्ताभएका सबै करदाताले क्रमश : अनिवार्यरूपमा वद्युतीय प्रणालीबाट बिजक जारीगर्नुपर्ने व्यवस्था मलाइनेछ। वा र्षक रु. २५ करोड भन्दा बढीको कारोवार गर्ने सबै करदाताको कारोवारलाई केन्द्रीय बिजक अनुगमन प्रणालीमा आवद्ध गरिनेछ।

३२२. उपभोक्तालाईबि लङ प्रणालीमा आक र्षत गर्न डजिटल माध्यमबाट भुक्तानी गरिएको मूल्य अ भवृद् ध करको १० प्रतिशत रकम

उपभोक्तालाई फर्ता दिने व्यवस्थाको कार्यान्वयनमा दे खएका समस्या समाधान गरी आगामी साउनदे ख प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ।

३२३. सवै सरकारी निकायले स्थायी लेखा नम्वर लई वद्युतीय माध्यमबाट अ ग्रम कर कट्टीको ववरण दिनुपर्ने व्यवस्थालाईअनिवार्य गरिनेछ।स्थानीय तहसँग समन्वय र सहकार्य गरी एकीकृत रूपमा करदाता दर्ता गर्ने र करका ववरण सङ्कलन गर्ने कार्यमा सहयोग आदान प्रदान गर्न सूचना प्रणालीको वकास गरिनेछ।

३२४. करदाताको संख्या र कारोवारको प्रकृतिअनुसार आन्तरिक राजस्व कार्यालय र करदाता सेवा कार्यालयको वस्तार एवंस्तरोन्नतिगरिनेछ। भन्सार प्रशासनको संगठनात्मक सुधार गरिनेछ। भन्सार जाँचपास कार्यालयको पुनर्संरचना गरी जाँचपास पछिको परीक्षण कार्यलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।

३२५. राजस्व प्रशासनमा कार्यसम्पादनमा आधारित व्यवस्थापन प्रणाली लागू गरिनेछ। राजस्व प्रशासनमा कार्यरत कर्मचारीको व्यावसायिकता एवं मनोबल उच्च राख्न उपयुक्त उत्प्रेरणाको व्यवस्था गरिनेछ।

३२६. बैंक तथा वत्तीय संस्थामा पेश गरिएका वत्तीय ववरण र कर सूचना प्रणालीमा पेश भएका ववरणबीच आबद्धता कायम गर्ने स्वचा लत प्रणाली वस्तार गरी लागू गरिनेछ। करदाताले बुझाउनुपर्ने ववरण बुझाएको र कर बक्यौता नरहेको अवस्थामा करदाता स्वंयले क्यूआर कोड सहितको कर चुक्ताप्रमाणपत्र प्राप्त गर्न सक्ने प्रणालीको वकास गरिनेछ।व्यावसायिक कारोबारको

भुक्तानी वद्युतीय माध्यम वा क्यू आर कोडमार्फत गर्दा व्यावसायिक खातामा भुक्तानी गर्नुपर्ने कानूनी व्यवस्था गरेको छु।

३२७. कराधार क्षयीकरण, मुनाफाको स्थानान्तरण तथा आयको खण्डीकरण जस्ता अभ्यासबाट हुने करछलीको रोकथाम तथा न्यूनीकरणको लाग हस्तान्तरण मूल्यसम्बन्धी निर्देशका तर्जुमा गरिनेछ।

३२८. करपरीक्षण तथा अनुसन्धानलाई स्वच्छ, पारदर्शी र आधुनिक बनाउन ई- एससमेन्टतथा फेसलेस अडट लागू गरिनेछ।राजस्व प्रशासनमा इन्टेलजेन्स युनिट खडा गरी सूचनाको प्राप्ति, वर्गीकरण, एकीकरण र वश्लेषण गर्ने प्रणालीको वकास गरिनेछ।

कराधार र दायरा वस्तार

३२९. मूल्य अभवृद्ध कर छुट दिइएका वस्तु र सेवाको सूची घटाउँदै स्वच्छ कर प्रणाली वकास गर्न र कराधार वस्तार गर्न केही वस्तुमा मूल्य अभवृद्ध कर छुट दिने व्यवस्था खारेज गरेको छु।

३३०. आलु, प्याज, स्याठ लगायतका तरकारी एवं फलफूलमा लागेको मूल्य अभवृद्ध कर खारेज गरेको छु। यसबाट स्वदेशी उत्पादन संरक्षणमा टेवा पुग्ने वश्वास लएको छु।मदिरा, वयर, सूर्ति र चुरोटमा लगाइएको अन्त: शुल्क दरमा वृद्ध गरेको छु।

३३१. मूल्य अभवृद्ध करमा दर्ताका लाग वस्तु र सेवाको मश्रत कारोवारमा हाल रहेको थ्रेसहोल्डमा वृद्ध गरी तीस लाखपुर्याएको छु।

३३२. आयकर प्रयोजनका लाग भौतिक उपस्थिति नभएको तर आर्थक उपस्थितिलाई समेट्ने गरी बासन्दाको परिभाषामा परिमार्जन

गरेको छु। यसबाट अन्तर्राष्ट्रिय डजिटल प्लेटफर्मको बढ्दो प्रयोगबाट हुन सक्ने कराधारको क्षयीकरण रोक्ने आधार तयार गरिनेछ।

३३३. कार्बन उत्सर्जन घटाउने अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धताअनुरूप पेट्रो लयम पदार्थ र कोइलाको पैठारीमा हरित कर लगाएको छु।

३३४. गैरकरको दरमा समयसापेक्ष वृद् ध गरिनेछ। गैर कर राजस्वलाई लागत प्रभावी बनाइनेछ।

सूचना प्र व धको उपयोग

३३५. कर प्रशासनको कार्य प्र क्रया सरलीकरण गर्न र करदाताको कर परिपालना सहज बनाउन बिजनेस प्रोसेस रि-इन्जिनियरिङको आधारमा सेवा प्रवाहलाई सरल, सहज, भरपर्दो र वश्वासनीय बनाइनेछ।कर सूचना प्रणालीमा भण्डारण भएका तथ्याङ्कलाई भरपर्दो र प्रभावकारी बनाउन निय मत रूपमा प्रणाली अ डट गरिनेछ।

३३६. करदाता र कर प्रशासनले प्रयोग गर्ने सूचना प्र व ध प्रणालीबीच अन्तरआवद्धता कायम गरी करदाता पोर्टलबाट दा खला हुने सबै ववरण ए पआई मार्फत समेत दा खला गर्न सक्ने गरी वभागको प्रणालीमा परिमार्जन गरिनेछ।

३३७. राजस्व प्रशासनबाट प्रदान हुने सेवालाईपेपरलेस, फेसलेस र कन्ट्याक्टलेस बनाउन र करसम्बन्धी सूचना वश्लेषण गर्न कृत्रिम बौद् धकताको प्रयोग गरिनेछ। सूचना प्र व धमा आधारित भन्सार प्रणाली वकासका ला ग अंकटाडसँग सहकार्य गरिनेछ।

३३८. भन्सार कार्यालयलाई मेटल डटेक्टर, एक्सरे, ब्यागेज स्क्यानर र भेहिकल स्क्यानर लगायतका उपकरण जडान गरी आधुनिक

प्र व धयुक्त बनाइनेछ।नेपाल राष्ट्रिय एकद्वार प्रणालीको कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाईएकीकृत प्रणाली मार्फत करदाताको व्यावसायिक समय र लागत घटाइनेछ। भन्सार प्रज्ञापन पत्रमा भन्सार अ धकृतको डजिटल सग्नेचर कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ।

राजस्व चुहावट नियन्त्रण

339. राजस्व चुहावट नियन्त्रणसँग सम्बन्धित निकायलाई क्रयाशील बनाईसमन्वयात्मक रूपमा परिचालन गरिनेछ। सीमामा कार्यरत राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय निकाय बीचको समन्वय सुदृढ बनाई सीमा व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाइनेछ। चोरी निकासी पैठारी नियन्त्रणका ला ग संयुक्त गस्ती परिचालन र छड्के जाँच तथा सुराकी परिचालनलाई प्रभावकारी बनाइनेछ।

340. केन्द्रीय बिजक अनुगमन प्रणाली, आ शकुडा प्रणाली, भ सटिएस सूचनाप्रणाली, भू म व्यवस्थापन तथा अ भलेख सूचना प्रणालीबीच अन्तर प्रणालीको सूचना एकीकृतकरदाता गरी कायम आवद्धता– गरिनेछ। वकास

341. आयात हुने मालवस्तुको मूल्याङ्कनका ला ग निय मत बजार सर्वेक्षण गरी संकलन गरिएको सूचनाका आधारमा सुदृढ, तथ्यपरक र वास्त वक भन्सार मूल्याङ्कन प्रणाली वकास गरिनेछ।

सम्माननीय सभामुख महोदय,
सम्माननीय अध्यक्ष महोदय,

342. आ र्थक वर्ष २०७९/८० को यथार्थ खर्च,आ र्थकवर्ष२०८०/८१कोसंशो धतअनुमानरआ र्थकवर्ष२०८१/८२को शीर्षकगतरस्रोतसहितकोव्ययअनुमानसाथैपेशगरेकोछु।अनुमानितआय– व्ययको ववरणअनुसूचीमाउल्लेखगरेको छु।अन्तर्राष्ट्रिय वकास

साझेदारबाट प्राप्त हुने प्रा व धक सहायता तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाबाट परिचालन हुने सहायतासम्बन्धी ववरण समेत साथै प्रस्तुत गरेको छु।

३४३. प्रस्तुत बजेट कार्यान्वयनबाट नयाँ चरणको आ र्थक सुधार कार्यक्रम कार्यान्वयन हुनेछ।लामो समयदे ख पुँजीगत खर्चको परिचालनमा दे खएका अवरोध समाधान हुने र सार्वजनिक वत्त प्रणाली थप चुस्त भई सार्वजनिक खर्चको प्रभावकारिता बढ्ने अपेक्षा गरेको छु। बजेटमा प्रस्ताव गरेको राजस्वसम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयनबाट राजस्वको आधार तथा दायरा वस्तार हुने, आ र्थक क्रयाकलाप र लगानीमैत्री कर प्रणाली स्था पत भई आन्तरिक राजस्व परिचालन सुदृढ हुँदै जाने अपेक्षा गरेको छु।

३४४. यो बजेटको कार्यान्वयनबाट आ र्थक गति व धमा तीव्रता आउने र उत्पादन वृद् ध तथा रोजगार सर्जना हुन गई दिगो, फरा कलो एवं समावेशी आ र्थक वृद् ध हा सल हुने वश्वास लएको छु।

३४५. बजेटमा प्रस्ताव गरिएका नीति तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयनबाट आगामी आ र्थक वर्ष६ प्रतिशतआ र्थक वृद् धहा सल हुनेअनुमान गरेको छु। आगामी वर्ष मुद्रास्फीति ५.५ प्रतिशत रहने अनुमान छ। बजेटमा उल्ले खत नीति तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयनमा सघाउ पुग्ने गरी नेपाल राष्ट्र बैंकबाट मौद्रिक नीति तर्जुमा हुनेछ।

346. बजेट तर्जुमा गर्दा मार्गनिर्देशन गर्नुहुने सम्माननीय राष्ट्रपति, सम्माननीय उपराष्ट्रपति, सम्माननीय प्रधानमन्त्री, सम्माननीय प्रधानन्याया धश, सम्माननीय सभामुख, सम्माननीय अध्यक्ष, माननीय मन्त्रीहरु, राजनैतिक दलका शर्षनेताज्यूहरु प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु । वनियोजन वधेयकका सद्धान्त र प्राथ मकता छलफलका क्रममा माननीय सदस्यज्यूहरूबाट प्राप्त सुझावप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु। बजेटका सम्बन्धमा सम्मानित सदनका वषयगत स मति, राजनीतिक दल, करदाता, व भन्न क्षेत्रका वज्ञ, निजी क्षेत्र, राष्ट्रसेवक कर्मचारी, वकास साझेदार, सञ्चार क्षेत्र, नागरिक समाजलगायत सरोकारवाला सबै प्रति हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछु।

347. आ र्थक तथा सामाजिक क्षेत्रमा दे खएका चुनौति सामना गर्दै आम नागरिकमा आत्म वश्वास र आशा जगाउने र अर्थतन्त्रलाई गतिशील बनाउने उद्देश्य राखी तर्जुमा गरिएको यो बजेट कार्यान्वयनमा सम्बन्धित सबैबाट रचनात्मक सहयोग प्राप्त हुने अपेक्षा गरेको छु।

धन्यवाद !